

Sosedov sin.

(Povést.)

Spisal J. Jurčič.

I.

ljutraj ob devetih je stal pred vežo velike, precěj lepo zidane kmetske hiše voziček naprežen. Kolesa so bila čedno osnažena in črez sedež je bil zelen koc pregrnen ter skrbno na vseh stranéh pripét, da se nikjer ni videla s slamo napolnjena vreča pod njim. Nepotrpežljivo s prednjim kopitom tla kopajočega rejenega konja rjavca je delavno oblečen hlapec, vajete in bič v roci držeč, prav prijateljski pogovarjal, naj bo miren.

Iz veže stopi mož kacih petdesetih let, srednje, trdne postave. Menda se je ravno zdaj v pražnjo obleko opravil, kajti gledáje, če je konj prav naprežen, zapenja si še goste posrebrene gumbe na brezrokávníku. Kakor bi se hotel domisliti, ali je kaj pozabil, dene roko na čelo in potegne po nagubánem, pa o dobrej hrani pričajočem obličji, potiplje v notranji žep svoje precěj dolge kamižole iz rjavega sukna, pa ko se preveri, da ima novce

pri sebi, potreplje rzgatajočega konja po prsih, vzame hlapcu vajete in bič iz rok ter sede na voziček.

„Ali bo treba iti v semenj, Anton, v semenj?“ vpraša mimo gredoč kmetič na vozu sedečega sosedu. „V semenj. — Ti ne pojdeš?“

„Bašti ne morem; imam nekaj stelje napraviti“ odgovori kmetič in gre dalje.

Ta pak se obrne in reče lepej deklici, kacih dvajset let starej, ki je ravno na prag prišla: „le naglo, če se hočeš z menoj peljati, Fránica! Čakal te ne bom.“

„Le poženite, — odgovori dekle — nisem še opravljena in tudi rajša peš hodim.“

„Kakor hočeš!“ pravi oče malo razžaljen, da se hči neče ž njim peljati, trene z vajeti, in kakor blisk šine konj z lahkim vozičem po gladkem poti proti cesti.

Smrekarjev Anton — tako so namreč sosedje klicali našega možá — bil je najbogatejši svoje občine, in kar je imenitno, pridobil si je bogastvo s svojim trdom in umom. Njegov oče je bil sicer tudi precěj imovit kmet v sosednjej vasi, ali razdeliti je moral svoje imenje med štiri sinove, in Anton, najmlajši med njimi, dobil je samo zemljišče ter hišo, ki je bila pa veliko manjša in slabša od denašnje, na istem mestu novič zidane. Prve gotove novce, dve sto goljdinarjev, imel je Anton v rokah, ko se je oženil, ker to je bil od žene za doto dobil. Začel je kupčevati z žitom in raznimi kmetskimi

pridelki, ktere je skupljeval in vozil v mestne zaloge. Domá pak je žena kmetovala z družino. V vsem je imel srečo. Začel je trgovati z vinom na debelo, kupoval ubožnim kmetičem voli in kráve „na pol prireje“, in kopíca je rastla od leta do leta. Ljudje so ga cenili raznovrstno: nekteri na dvajset drugi na štirideset tisoč, nekteri na več; nekteri so si pa števíljenje lajšali in rekli: toliko ima, da sam ne ve koliko. In poslednji niso po polnem napak govorili, kajti na tanko Šmrekarjev Anton res ni mogel svojega imetja sešteti, ker razen nekoliko okornih številek niti pisati ni znal. Za mnogo se vé da se ni motil, zakaj imel je čudovito dober spomin: med sto dolžniki je vedel, koliko ima ta ali pa ta obresti na dolgu, kakor bi bilo vsacemu posebe na nosu zapisano.

Novci dajó veljavo. Tudi Anton je bil veljaven mož, kamor je prišel; pa je tudi vedel, da je. Ponosno je sédal med vsako družbo. Dobro mu je délo, če ga je kdo hvalil in blagoróval: „ti si že mož, ti! Kaj maraš, ker imaš vsega zadosti.“ Ali pokazal ni nikoli, da mu to dobro dé; modro se je držal in kaj družega govoriti začenjál. Le kader ga je vino oniotilo, črhníl je ktero sam sebi na pohvalo. Sicer je pa rad zbadal vse tiste, ki se imajo navado bahati.

Občani so ga hoteli izvoliti za župana. Ubra-nil se je te čestí, rekši, da ne utegne z gosposko poslovati. Dal se je pa voliti za prvega občinskega svétnika.

V krčmi ni rad sam pil. Če je le znane ljudi našel, prisédel je k njim in čakal, kedaj kozarec, ki se okrog vrsti, do njega pride. Družil se je z vsemi, z bogatini in ubožnimi, a pos bno zaupljiv in prijatelj ni bil nikomur. Tudi za vino navadno ni hotel več dati, nego kar je računa po razdelitvi nanj spadalo. Le kader je kake nižje uradnike dobil v krčmi, te je napojil, pa samo zato, da jim je laže prav robato zabavljaj in je v pričo prav ne-
usmiljeno mahal.

Denes je v bližnjem trgu semenj in peljá se tje, da bi nekterim kmetom, ki so ga prosili, voli kupil v rejo. Ker poslednji tržni dan tudi v mestu ni bil, mora zvedeti, kako je bila kupčija in po čém kaže kupovati.

II.

Ko voziček po cesti drči, doide suhega, dolzega moža, v zanošenej letnej obleki in s kosmato kučmo na glavi. Smrekarjev Anton podrží konja in pravi: „Če imaš kaj težke peté, pa k meni sedi, Brašnar!“

Brašnar se nasmehne, skoči na voz, posadi se dobro na mehki sedež poleg Antona, ter pokrije z desnim levi črevelj, da se ne bi videla luknja, ktero je palec preril. In Anton požene.

Brašnar je bil Smrekarjev sosed. Nekdaj je bila Brašnarjeva hiša najtrdnejša vse vasi. Zdaj pak je bila najbolj zadolžena, poslopje opuščeno, njive negojne in slabo obdelane. S pijančevanjem in neštivilnimi pravdami je Brašnar zapravil skoro vse, kar je bil po očetu dobil. Ker je v svojej mladosti nekaj let v mestno šolo hodil in se nemški govoriti in pisati naučil, obšla ga je bila prevzetna misel, da ima izvrstno umno glavo. Dobil je prvo pravdo, katero je z nekim sorodnikom imel. Pripisoval je to samo svojej bistroglavnosti. Da bi se še bolj podkóval, prebere zakonoznanske knjige, kar jih dobi v roke. S pravo strastjo se začne tožariti. Kdor je imel kako pravdo, prišel je k njemu; on se je vsega lotil, bodi si krivično ali pravično. Vsako tožbo je gnal do poslednje stopínje, in če jo je izgubil, začel jo je za nekaj časa malo zasukneno in predrugačeno še enkrat od spodaj. Kmetstvo je zanemarjal, novce je rabil, in zabredel je v dolgove. Njegov dom bi bil imel pred dvema letoma prodan biti; rešil ga je samo s tem, da ga je edinemu sinu prepisati dal in da je odstopil od svojega slabega gospodarstva.

Zdaj je bil pravdar in mešétar ob enem. Vsak, kdor se je tožil, prišel se je k Brašnarju posvetávat. Plačila sicer za take svete Brašnar ni dobival, a pil je. Ker je bila potreba vinske pijače močnejša od vestí, pomagal je na tihem obema nasprotnikoma v pravdi, če sta mu oba obilo vina kupávala. Ali pravdati se človek ne more vsak

dan, želja po pijači pak se zmerom vrača. Zatorej je bil Brašnar tudi mešétar; na vsacem semnji je za voli in krave kúp delal; kjer se je kaj kupčevalo, tam je kričal Brašnar. Tako je malo dni minilo, da bi ne bil pijan zaspal, če tudi je bil ubožen.

Kar se Brašnarjevega znanja dostaja, pritegnemo sicer, da mnogo tiste modrosti, ktero si je sam prisvájal, bilo je samo v njegovem domišljavanji. Res je pa, da si je bil po dolgej izkušnji tako izurjenost v sodnjih in pravnih rečéh pridobil, da bi bil mnogega mladega doktorja v zadrego spravil. Tudi od nature je bil obilo obdarován: imel je močan, sicer oster glas; vse je hitro razvidel, in govoril je, dokler je kdo hotel, ter najtehtnejše dokaze je znal preobračati, da se ga je še okrajni sodnik, ki ni bil poseben bistrogláv, jako bal, kader je imel ž njim opraviti.

Večkrat je gosposka posezala po njem ter ga iskala kaznovati zaradi „zakotnega pisarstva;“ pa noben kmet ni hotel proti njemu pričati, — in sodstvo, če tudi ni verjelo, da Brašnar kmetom samo iz prijaznosti dela, moralo ga je zaradi nedokazov na miru pustiti. Ali namesti kvare je žel Brašnar še dobiček iz tacih razporov z gosposko. Razširila se je med ljudmi namreč misel, da je Brašnar tako pretekán, da mu še cesarski možjé do kože ne pridejo, akotudi bi ga radi v žlici vode utopili, ker jim zaslužek jemlje. Brašnar je bil dovolj pameten, to dobro sodbo o sebi še bolj utrditi in na svoj prid obračati.

„Koliko jarmov volov pa denes kupiš?“
vpraša Brašnar Antona.

„Kakšnih pet jarmov pravim da bi jih“ — odgovori bogatin Anton, ter nasproti vpraša, poredno postrani pogledavši, ubožnega soseda: „koliko jih misliš pa ti?“

Brašnar umé ta zasmeh, stisne spodnjo ustnico med zobe pa se tekóji nasmeje, rekoč: „ni hudir! ti nas lahko v kozji rog vganjaš, če se o bankovcih menimo; ali ako bi te jaz v pravdi imel, pa bi te krivíl kakor vrbovo šibíno, če imaš tudi polno mošnjo a jaz prazno!“

„Dobro, da ti nisem nič dolžán. Ti bi se me precej lotil s pečatom?“

„Precej na kotomácijo“, reče Brašnar.

„Ne vem, ali bi me res tako krivíl, ali bi se kaj drugače pokazalo“, reče Anton ter pogleda soseda s takim nasmehom, kakor bi hotel reči: „kaj boš ti, sirota lačna!“

„Ali boš kaj za vino dal, Anton?“ vpraša Brašnar.

„Tako menda ne mine, da ga ne bi polič pil“, odgovori Anton, „pa ti ga menda tudi kaj posrkneš kali?“

„Bi ga, ali novcev ni“, pravi Brašnar.

„To je pa že žéltavo maslo, če tega ni.“

Rekši udari Anton po konji. Ljudjé, ki so po cesti živino gnali ali prazni šli v semenj, pozdravljali so ja vse vprek ali z glavo kimáje ali s kakim vprašanjem, ki je bilo nerazumno

zaradi voznega ropota. Oba sta bila vsem znana moža: eden zastopnik novčne, drugi duševne aristokracije kmečke. Žalostno je bilo samo to, da je bil duševni zastopnik, pravdar Brašnar, menj spoštovan, in da je ogromna večina „dobrih juter“ merila samo na Smrekarjevega Antona.

„Če boš voli kupoval, mene pokliči, ni treba družega mešetarja iskati. Menda vendar sosedu bolj privoščiš kak krajcar zaslužka in kapljo vina, nego kateremu od bog vé kod!“ pravi Brašnar, ko sta se semnju bližala.

„Tega ne, tega“, reče hudobni Smrekar. „Po nemški znaš jezik majati, kakor birič in komisar; pravdarsk dohtar si, učen kakor cesarski minister, pa bi te jaz za mešetarja jemal? To ni spodobno!“

III.

Semenj v katem slovenskem trgu ali večej vasi je prebivalcem v okrožji imeniten dan ter ima nekaj prazničnega. Veselí se ga kmetič, ki je pred letom mlade voliče kupil, lepo poredil in opasel, ter je upa ta dan za lep dobiček prodati. Veselé se ga otroci, ker vedó, da jim mati, ki je šla k hinjske posode in praznje obleke kupovat, prin medén štrukelj, rdečo trobentico in še kaj lep

Veselé se ga naposled tudi odrastli mladeniči in deklíci, ker mogoče se jim je mnogo pogovoriti med seboj, kar se ne dá vselej in povsod.

Smrekarjeva Fránica je bila tudi napravljena v semenj, in sicer ne zaradi kacega izmed snubačev, katerih je imela obilo, nego ker je mati hotela, da nakupi te in óne stvari za hišo.

„Ne pozabi mi šiválnek“! zakliče precěj debela mati Smrekarica in radostna gleda za lepo, nedeljski oblečeno hčerjo, ki stopa doli po vrtu.

„Vem“, odgovori dekle.

„Da veš, očeta poišči in se ž njim domú pripelji. Če ga ne boš priganjala, zaostane pri pijancih, in bo gotovo po noči domu hodil. Le priganjaj ga, da kmalu prideta.“

„Bom že.“

Mati gre v vežo nazaj, hči pa krene po stezi, po bližnjem peš-poti proti trgu.

Fránica je bila edíni otrok Smrekarjevega Antona. Vsi drugi so mu bili v detinskih letih pomrli. Dal jo je bil dve leti v mestno šolo, da se je izučila brati in pisati in kar je sicer dekletu potreba vedeti. Težkih kmetskih del je sicer ni silil delati, vendar je morala znati vse in biti povsod, zakaj oče je dejál: gospodinja ni pridna, če samo gleda, kako drugi delajo in vedno domá čepí. Ljudjé, ki so jo tako večkrat pri kacem delu videli, rekali so: ta menda ne vé, da bo toliko in toliko tisočev imela, da bi lahko sedela v senci.

Kakor vse matere rade svojim hčeram življenje lajšajo in je hranijo od preobilega truda, tako tudi Smrekarica ni bila zadovoljna, da bi njena Fránicka bila tako ženjica kakor druga dekleta, ki nimajo tacih roditeljev. Ali Anton, njen mož, je ob tacih prilikah, ko je mati kaj pogodrnjala, s peto ob tla udaril in rekel ob kratkem: „tako čem imeti!“ In žena je vedela, da na to ni več nobene pritožbe.

Fránici in njenemu značaju pak je bila ta očetova volja važna. Delo in tovarištvo z ubožnejšimi dekliči in mladeniči sta jo hranila tiste puhle prevzetnosti, ki le prevečkrat prelestí otroke bogatih roditeljev proti menj imovítim. Enako poslovanje, enaka osoda nas uči, da smo vsi človeki; da so vnénje srečne ali menj srečne razmere samo slučajne ter da se mora človek ceniti sam po sebi.

Govorila je rada z vsakim in o vsakej stvari. Zatorej so jo ljudje radi imeli in celó stare ženice, ki ves svet obgodrnjajo, niso vedele ničesa slabega o njej povedati, razen tega morda, da jej ni noben snubač po volji, akotudi si ima kaj izbirati iz tolike množine, kar se jih je že oglasilo.

Ni samo ogromna imovina, ktero je imela Fránica pričakovati, vlekla snubačev v Smrekarjevo hišo; deklica s črnimi očmi in lepim okroglim obrazom, kakor se ne najde povsod, z nekoliko zajétno ali pravilno vzrastjo gibčnega života bila je sama na sebi vsacega poštenega ženina vredna.

Ko je tako po poljskej stezi šla, z belo, na ogléh rdeče vezêno ruto v roci, šumela je njena na pol sviléna obleka, prepelica je v detelji prepeléla, skrjanec pel visoko nad zelenim žitom, a ona sama je bila zamišljena, kdo vé v katero misel. Ni tedaj tekój slišala, da nekdo za njo korači ter da jo je že dvakrat zaklical.

„Zakaj tako hitro?“

Obrne se, in videč, da je mlad znanec, pravi: „greš tudi v semenj, Štefan? Le naglo stopi, da pojdeva vkupe.“

„Že od daleč sem te klical, pa si denes tako ošabna, da nisi hotela počakati.“

„Nisem te slišala, res da ne.“

„Ali smem vštric tebe iti?“

„Saj nisva v jezi, kakor jaz mislim. Prepirla se nisva še nikoli in žalega ti menda jaz nisem storila, ti meni ne. Zakaj bi tedaj vkupe ne hodila? Vsaj naju ne bo strah, ker sva dva, in lahko si pomoreva, ko bi prišla sila; ali ne?“ pravi deklica.

„Tacega strahú, dejal bi, da ni, da bi mi tebe vzel; spogledala bi se poprej!“ odgovori mladenič in veselje mu sije z obličja.

IV.

Čeden človek je ta Štefan. Zna se mu, da gleda nekaj na obleko. Lepo sukнено kamižolo

nosi, črne jerhaste hlače se ga dobro oprijemljejo, sviléna ruta je vrhu žametovega brezrokávnika okusno zavezana za vratom, in klobuk, iz zajčje dlake, predrzno sedí vrhu lepega čela; izpod klobuka padajo precèj dolgi, kodrasti, črni lasje; pod nosom je malo brk: s kratka ves drugačen je od svojega očeta — Brašnarja.

Po svojem očetu ni Štefan imel nobene druge lastnosti, nego telesno velikost. Moč, širjavo črez pleči in lepo vzrastle ude mu je dala narava; po materi, ki mu je bila v njegovem štirinajstem letu umrla, pak je nasledoval poštenost, dobro srce in še mnogo dobrih dušnih lastnosti.

Še le dve in dvajset let star, bil je že dve leti samostojen gospodar, od kar je namreč bil njegov zapravljivi oče prisiljen, odstopiti mu svoje nepremično imetje. Da to gospodarstvo ni bilo posebna sreča, uméje se lahko. Dobil je opuščeno zemljišče, nobenega repa v hlevu in kup dolgá, od kterega je bilo treba obresti plačevati. Oče je živel od njegovega dela, a sam redko za kako orodje prijel.

Pa če tudi se je bilo Štefanu z vsemi temi in drugimi neugodnostimi boriti, pripridil in zboljšal je bil v teh dveh letih že mnogo. S pomočjo svoje tete, Brašnarjeve sestre, in edínega hlapca, ki ga je bil v službo vzel, lotil se je kmétovanja, dobil nekaj živine v hlev, in tako mu je dobro od rok šlo, da ni samo obresti plačeval nego tudi poslopje nekoliko popravil in letos že celó majhen

del dolga plačal. Kmetje so ga hvalili in dejali: „ta je priden in pameten, bog mu bo srečo dal in kmalu bo na trdnih nogah stal, to boste videli“.

Pač je mladeniču časih težko delo, in skrb se mu je še bolj zagrenila s to mislijo, da je očetova lehkomiselnost kriva njegove neugodnosti. Nikdar pa nihče ni slišal, da bi se bil potožil ter nikoli ni očetu rekel žal besede. Da je z očetom malo govoril, tega je bil več stari Brašnar sam kriv nego sin. Bodi si, da je starca vest pekla, ali da ni imel Štefana rad, ker je videl, da se ni čisto nič po njem vrgel, ali ker ni nobenega človeka rad imel: kakor se ni za njegovo izrejo brigal, tako se tudi zdaj ni pečal zanj. Minilo je časi po več dni, da nista besede govorila. Če je oče po štiri dni z dómu bil in peti dan pijan prišel domú, ni ga sin vprašal: kje ste bili, kaj ste delali? In če je oče šel sinu, kar se je redko zgodilo, pomagat orati, držal je plug molčé brazdo za brazdo, ter ni vprašal: kaj boš sejal ali sadil? Če sta si imela kaj povedati, povedala sta si ob kratkem, ali pa sta si izvolila kriv pot, namreč teto Marjeto, ki je temu pripovedovala, kaj je ón rekel. Štefan je bil tacega očeta vajen, ter niti mislil ni, da bi mogel biti drugačen.

S Smrekarjevo Fránico je Štefan leto dni vkupe v farno šolo hodil, predno so jo bili dali v mesto. Tedaj sta bila prijatelja, kakor so baš sosednji otroci. Ko je deklica iz mesta prišla, zdelo se je Štefanu, da ima že nekaj bolj gospo-

skega na sebi. Ni si upal ž njo govoriti, da, celó ogibal se je je. Še le počasi se jej je zopet približal.

Rad jo je imel, vesel je bil, kader je mogel ž njo govoriti. Pa bila mu je samo kakor prijateljica, več — več si misliti ni mogel. Dovolj mu je bilo in srečen je bil, da mu je na njegov odgovor prijazno odgovorila, kader sta bila kje med ljudmi, ona bogata Smrekarjeva hči pa njemu, ki je bil le Brašnarjev sin.

„Kaj boš kupoval na semnji?“ vpraša ga deklica.

„Teti je črevljev treba, usnja bom kupil.“

Pa ni bilo res. Teti ni bilo črevljev nič treba, in usnja ni bil namenjen kupovati. Zlagáti se je moral, ker resnice ni mogel povedati. Resnica pa je bila, da Štefan, ki se je težko od doma in nujnega dela ločil, šel je samo zato v semenj, ker je vedel, da tudi Smrekarjeva Fránica gre, in sicer peš gre ter sama. Kako je to zvedel, to Bog zna.

„Druziga kupíčka nemaš?“ vpraša Fránica.

„Nič druzega. — Pač! Prstan bi hotel tudi kupiti, tak, kakor ga ti imaš tukaj-le.“

Rekši jo prime za levo roko, in gleda tenek, zlat prstan, ali morda gleda lepo ročíco, ali oboje prstan in ročíco, ne vem.

„Čemú ti bo tak prstan, kakor je moj? Saj ga ne boš mogel nositi, premajhen bi bil tvojej roki,“ pravi deklica.

„Saj ni, da bi ga moral nositi na prstu.“

„Kaj pak?“

„Ko bi baš tacega dobil, kakor je ta tvoj, prosil bi te, da bi menjala in bi jaz tvoj prstan imel.“

„Potlej bi bila pa kakor mož in žena“ smeje se deklè.

„Prstan tega še ne stori, treba fajmoštra.“

Deklica se zasmije in začne govoriti druge stvari. Sama pa zavêde govorico zopet na prejšnjo reč, vprašáje:

„Ti bi rad moj prstan imel?“

„Rajši od ne vem česa.“

„Čemú ti vendar bo?“

„Imel ga bom!“

„Ali dosti ni vreden. Komaj tri goldinarje morda.“

„Jaz bi ga ne dal za sto kron srebrá.“

„Ná ga!“

Stefan je imel prstanek v roci. Vesel je bil, da bi bil visoko v zrak poskočil. Ko bi bila krvi od srca zahtevala za plačilo, dal bi jo bil rad!

V.

Na semnji je bilo živo gibanje. Tesno je v dolzih vrstah stala živina, par za parom, tako da so se težko prerivali sem ter tje, kupci, mesarji in kmetje. Volom je bilo menda jako dolgočasno:

prežvekovali so in se niso nič zmenili za vretje okrog sebe. Če je kacemu rogatemu velikanu morda na misel prišlo, svojemu čvetironôzemu bratu ali sosedu z rogmi sovraštvo, ali na neki drug način nedovoljeno ljubezen pokazati, vzdignile so se tekój od vseh strani šibe in batine ter so padale po njem, da ga je hitro veselje in skakanje minilo. Tudi materam kravam ni bilo po volji, da so bile tukaj v popoludánšnji vročini na ogled razstavljene, ta ručec, druga se tiho pogovarjaje s svojim črez pas s višnjavo ruto prevezanim, strahóma pri njej stoječim teletom, tretja mirno ležeč v prahu in v svojem blatu na tléh.

Smrekarjev Anton je počasno hodil med živino! Glavo je nosil po konci, klobuk se mu je bil nazaj pomeknil, levica je držala srebrom okovano pipo, a v desnici je imel drobno šibo, s katero je tega in ónega vola malo potepel, da se mu je s poti umeknil. Kakor častna straža so hodili za njim trije kmetje, prosili in prigovarjali mu. On je mirno kadil, nič odgovarjal, pokimal zdaj ónemu zdaj temu, ki ga je srečal in pozdravil.

„Kaj ne, Anton, da boste še meni voli kupili?“ reče eden treh kmetov.

„Petnajst goldinarjev mi boste vendar utrpeli posoditi,“ govori drugi, in tudi tretji prosi, da bi mu voli v rejo kupil.

Pa Anton ni hotel nič slišati. Še le ko se izmed živine prerije in vidi, da se ga sitneži držé „kakor laščec,“ vzame pipo iz ust, pljune po tleh in reče:

„Kaj vam nisem povedal, da sem denes že kupil vsem, katerim sem mislil? Le pojte!“

Dva, ki sta ga volov prosila, razvidela sta, da je vsaka beseda zastonj ter da se ne dá preprostiti, odšla sta torej in klela. A tretjega Anton sam pokliče nazaj.

„Koliko bi rad?“

„Petnajst goldinarjev vas prosim.“

„Kaj boš ž njimi?“

„Prasička bi kupil, in kader ga zredim, vrnem vam z obrestjo, gotovo.“

Anton izleče svojo listnico, z bankovci natlačeno, osline prst in izbere tri petáke.

„Ná! Pa dosti prirêdi. Obrésti ne bom jemal od tebe. Če boš moški z vračilom, znal te bom še drugič, ako ne, nikoli več ne dobiš. — Óna dva sleparja znam.“

„Bog vam daj zdravje, ko ste mi dobro storili,“ reče kmet in spravlja novce.

Pa Anton te zahvale ne posluša, obrne se in stopi v bližnjo krčmo.

„Pojdi pit Anton!“ glasilo se je od vseh omizij ob enem, in mnogo kozarcev mu je molélo nasproti. Ali Anton zmaje z glavo, gre na ravnost v kot, kjer je bil še prostor, sede in reče: „najprvo je treba kaj založiti.“ Z belim prtom prepasan krčmar priteče silno prijazen in vpraša: „,,poliček dóbrega, Anton, ali ne?““ „Nemaš nič za pri-grizek?“ — „,,Kaj pečenega in kaj kisle zelenjádi?““ — „Pokaži!“ — „,,Pa vina pošteno mero, kaj pak!““

Tekój je imel velikansk obròk pečenke pred seboj. Še le ko je vilice in nož položil, okrožnike od sebe porinil in poln kozarec vina zvrnil, sklene roke ter nasloni se na mizo pa se začne pogovarjati z okrog sedečimi možmi. Govoril je glasno, da ga je bilo po vsej sobi slišati. Pletla se je govorica o volovski kupčii, o današnjem semnji, o pšenični ceni, o Judu ki v mestu jižice, in o Italijanu, ki suhe slive skupljuje; kakšno vino bo letos na Hrvatskem itd.

VI.

V zgornjem delu trga so imeli kramarji svoje prodajalne šatore. Vablivo so bile razvéšene sviléne rute in raznega pisanega blaga v lepem neredu. Jezičen in urnoročen skače kramar sem ter tje, razkazuje, hvali in se zna mladej kupovalki pridobrikati in preveriti jo, da na vsem semnji ni enacega blaga po tej slepej ceni.

Srečo lovimo po svetu vsi, ali sreča je čudna ptica. Vsi jo enako imenujemo, ali vsake oči jo gledajo, visoko v nedosežnem višku sedečo, v različnej, drugačnej podobi. Glej, óna dva dečka, polnih rdečih lic, strmita zamaknena v lepe pištolice, ki je ima prodajalec otročjih igrač raztavljene. Kako bi bila srečna ta dva, ko bi si mogla vsak

eno pištolico kupiti. In pride njima čas, kader dorasteta, da bosta imela novcev toliko in še več, nego veljajo te pištolice. Ali tačas ju te lepe stvari ne bodo več veselile, ne bode njiju brigalo, pištolice kupovati; po čem višjem in večjem bosta hrepenela, kar jima bode najbrže zopet nedosežno in — sreče ne bo nikoli.

V gručah stojé znanci, mladi in stari. Nekteri se dolgo že niso videli, tedaj se je treba kaj pomeniti; drugi se posvetujejo, kam bi bilo bolje iti vrč vina pit, tretji opazujejo dekleta in mladeniče, ki hodijo med kramo gori in doli.

„Poglej! Smrekarjevega Antona Fránica!“ kaže eden stoječih mladeničev svojemu tovarišu.

„Ta lahko košato hodi, bogata je in lepa. — Kdo je pa ta muha, ki za njo lazi in tako sili vá-njo?“ vpraša drug. „To je Plužnikov student. Tega so samo babe premotile, da ni šel k farjem. Na dohtarsko studira, pa ves babjak je.“

Res je hodil s Fránico majhen, šibák človek v črnej suknji z naočniki na nosu in tenko svitlo paličico v roci. Deklici se je poznalo, da tega tovarštva ni vesela. Gospodek je največ sam govoril, jako malo mu je odgovarjala. Zdelo se jej je nesramno, da se tako vsiljuje ter jej tako ostro v oči pogleduje, da je mora povešati. Tudi je je bilo sram, da jo vsi gledajo v tej družbi.

„Ali si huda náme?“ reče student.

„Jaz nisem na nikogar huda, najrajša imam pa tistega, ki me z mirom pušča,“ odgovori Fránica.

„Tega ne verujem, to ni prav nič po de-
kliški.“

„Vse v en kup.“

„Ti si prav ustvarjena, da bi onesrečila
človeka, ki te ima rad.“

„Jako lahko je pomagati. Ne treba me radi
imeti, pa se vam nič hudega ne zgodi.“

„Ali tvoje lepe oči“

„Moje oči vam tudi nič žalega ne storé, nič
se ne bojte. Z Bogom! Jaz imam tukaj opravke.“

Reče in se obrne k prodajalnici, a studentek
gre s povéšenim nosom dalje svojim potem.

Komaj je začela Fránica pri kramarji izbirati
blago za obleko, kakoršno je mislila kupiti, že
pride k njej drug, tudi neprijeten človek, eden
njenih snubačev, Pogreznikov Peter, mlad človek,
ki se jej grozno pust in siten zdí. Rajša je govorila
s pastirjem domá, nego ž njim; ali njen in njegov
oče, Pogreznik, bogat prékupec pleménih prascev,
bila sta prijatelja, in morala mu je biti na videz
prijazna.

Štefan pride v tem hipu mimo. Videč, da
Fránica stoji poleg Petra, hoče oditi; a deklica ga
zagleda in pokliče: „pojdi sem, Štefan!“ Ko se
vesel približa, reče mu: „pomagaj mi izbrati.
Ktero izmed tega dvojega se ti lepše zdi?“

Štefan pogleda in pravi: „ne vem, pa ko bi
jaz bil kakor ti, vzel bi to z zelenimi rožami.“

„Jaz sem bila pa že bolj namenjena óno
kupiti.“

„Meni je tudi óno bolj po volji; zelene rože preveč v óči mahajo,“ reče, da-si ne vprašan, Pogreznikov Peter.

„E to zeléno vzamem,“ reče dekle in kupi blago, ki je bilo Štefanu po godi. Potlej mu reče:

„Zdaj bi pa rada očeta poiskala. Ali jih nisi nikjer videl?“

„Na živinskem semnji bodo najbrže.“

„Jaz se malo bojim sama med živino hoditi. Ali greš ti z menoj, če utegneš, da najdeva očeta?“

Umeje se, da je Štefan to od srca rad storil, tem rajši, ker je videl, da bi Peter tudi rad šel ž njo, pa ni Petra prosila, ampak njega.

Šel je pred njo in delal pot v gnječi. Vse se je moralo razmikati njegovima komolcema; razrival je možé, da so godrnjali, in zdelo se mu je, da bi v tem hipu lahko prijel in daleč zalúčil največjega vola, ki se ne bi hotel umekniti.

Prideta skozi gnječo na óno stran, na prostor. Deklica ugleda svojega očeta, ki je iz krčme prišel, in tudi Semrekar zapazi svojo hčer ter ide k njej.

„Tako vretje, da bi ne bila prišla med živino do vas, da mi ni Štefan pomagal,“ reče dekle očetu.

„Mu boš pa odpustka kupila“ odgovori Anton, in obrnivši se k Štefanu, vpraša: „kaj pa svojega stárega nisi še nič videl?“

„Očeta? Nič,“ odgovori Štefan.

„Glej ga, tam-le gré. Pijan je že, kakor krava, in ves krvav. V krémi so pripovedovali, da

je pri necem kupu okanil za dva goldinarja, zato so ga stepli.“

Res je stari Brašnar taval med ljudmi sem ter tje, krvav po lici, kamižolo od rame nizdolu razprano. Vsi ljudje so se mu smijali.

Ko je sin Štefan to videl in v pričo Fránice slišal, da je oče tepen bil zaradi sleparstva, otrpnil je, da ni vedel kam pogledati. Nekaj časa stoji kakor pribit, potem se naglo obrne ter se izgubi med ljudmi. Zdi se mu, kakor da bi vsi ljudje za njim kazali: glejte, ta je Brašnarjev! Nikomur si ne upa v óči pogledati. Kakor bi bil sam kaj pregrešil, beži ven iz semnja!

Prišedši s trga, zavije nehoté s poti, sede za samotno mejo na kamen, podpre glavo v dlaní, in v mislih videč svojega krvavega, zasramovanega očeta, razjoka se krepki mladenič, kakor otroče osmih let.

Zakaj je šel v semenj, da je to videl? Zakaj njegov oče ni tak, kakor so drugi, zakaj ni pošten? Poslednja misel mu je prišla zdaj prvič, in prvič je za hip čutil v sebi vzdigovati se nenaraven, bridek čut, ki ni bil s četrto zapovedjo v nikakej pravilnej zvezi. Pa samo za hip. Tekój se mu misel spreobrne in reče: kaj bi storil, kaj bi dal, ako bi našel besedo, katero bi očetu govoril, da bi se ga prijela, ter bi potem bil drugačen? Strašno je to! Drugi očetje želé sinove spreobrniti, na pravi pot nazaj zasukniti, a tukaj sedi sín, pošten sin nepoštenega očeta!

Naglo vstane, ozre se okrog sebe, in pre-pričavši se, da ga nihče ni videl plakati, ubriše solze ter se napoti domú.

VII.

Vsaka praznota ima nekaj žalostnega in otožnega v sebi. Brašnarjeva hiša je bila od znotraj prostorna; javorova, že malo črvíva miza je bila nekdam po dolzem in povprek vsaj za dvanajstero družine umerjena. Če so torej okrog mize sedèč večerjali samo trije: Štefan, hlapec Blaž in teta Marjeta, čutili so morda, kako pusto je videti na velicem prostoru tako malo ljudi, in molčali so vse eden bolj od drugiga, da ni bilo slišati nego ropot z žlicami in počasna, premišljena hoja stare leséne ure za vrati.

„Čast bodi bogú!“ — reče teta Marjeta, ko je bila večerja v kraji, ter naglo pristavi: „zdaj pa le molit pa spat! Blaž, nič ne hodi rose otépat in kričat po vasi, da ljudje ne bi mogli spati!“

Toda hlapec Blaž ni bil volján sitne tete poslušati; mislil si je: dan je gospodarjev, noč je moja, in poišče si med drugimi krpami na peči kamižolo, vrže jo črez pleči in odide na vas k tovarišem, ki so bili že zbrani za Smrekarjevim

plotom ter se kmalu potem vzdignili in proti sosednjej vasi gredé zapeli:

Mesarja bom vzela,
Bom zmerom vesela,
Bo tèle zaklal,
Srcé mi poslal,
Telečje al' svoje,
Al' pa še oboje itd.

Štefan navije uro, natlači pipo tobaka, zažge jo s trščico na leščerbi, ki nad mizo visi, ter ide potem vunkaj v hlad pred hišo na klop sest. Lepa svitla noč je; čuje se petje vaških fantov, ki črez polje gredó. Štefan po glasovih zna, kateri je v družbi, kterega ni. Kar je gospodar, ne zahaja več redno méd-nje.

Eden izmed sosedov pride črez vrt, sede k njemu na klop, poprosi ga „luknje“ tobaka ter se začne poménkovati o kupčiji na predvčerajšnjem semnji, o denšnjem vročem dnevi, in pripoveduje, da je njegova krava žábična, pa da ne vé, kako bi jo bilo bolje zdraviti, itd.

V hiši teta Marjeta preobléko zgiblje in pogleduje k peči na klop, kjer spi stari Brašnar. Prišel je še le denes o poludne iz semnja, vina poln, ter potem je legel.

Gane se, zastoka, in vstane s trdnega lezišča na golej klopi.

„Uj gnjiloba gnjila!“ zahudí se teta Marjeta. Brašnarju se zazéha, mane si oči ter krivencá za

omizje. Tam podpre suho brado in vpre zardéle oči v Marjeto. Ko vidi, da Marjeta neče vedeti, kaj ima to poméniti, zagodrnjá:

„Nu, ali bo kaj?“

„Nič bi ti ne dala, nisi vreden, da bi te pes povohal,“ reče Marjeta, pa gre vendar ter prinese s péči skledo, ktero jame Brašnar, najprvo malo ogledujoč menda nečislano jed, naposled vendar počasi prazniti.

Marjeta nekaj časa molché gladi in zgiblje preobleko, potem naglo prestane, zagrne z zastôrom oči ter jame na glas jokati.

„Teh godcev pa res ni treba. Kaj tuliš!“ reče Brašnar. „Kaj ne bi! kako ne bi!“ — odgovorí stara sestra. — „Nisi še dosti globoko nas pokopal, treba nam je bilo še te sramote na hišo, da si se pogoljúfil in te po semnjéh pretépajo. Da bi te bili vsaj ubili, ti nesnaga grda! Ali nimaš nič srama več“

„Precej mi molči! Kaj to tebe briga!“

„Briga naju s Štefanom, briga! Nisem ga še videla jokati, ubozega siromaka, od kar je zrastel, samo sinoči, ko mi je pripovedoval, kako grdobó si v semnji naredil in kako so s teboj delali. Sram te bodi!“

Ko Brašnar to sliši, vrže žlico iz rok. Jesti ne more več, njegova sestra še dalje toži, on pak leže, ter ne odgovorí ničesa. Mogoče je, da ga je vendar malo genilo in omečilo, ko je slišal, da je bilo sinu di njega.

VIII.

Ljudje še vendar niso tako hudobni, kakor časi mislimo. Naše kreposti sicer pišejo res radi v vodo, ali naših slabostí in pregreh tudi zmerom ne vrezujejo v kamen, s časom je sem ter tje tudi pozabijo.

Tako so o Brašnarjevej nezgodi v poslednjem semnji nekaj dni po vsem okrožji govorili. Dobil se je kdo tudi, ki je pošteno dejal: „ne lučajmo ga s kamenjem, saj imamo vsak svoje breme. Mož je bil morda pijan, pa ni vedel kaj dela, in če je tudi dva goldinarja zmeknil, kaj, za vino mu je bilo treba!“ A kmalu so ljudje to reč pozabili bolj ali menj.

Štefan se je nekaj dni ljudi ogibal. Mislil je, da vsacemu, kdor ga bode videl, na um pride, kako je njegov oče malovreden človek. Zlasti Smrekarjevej Fránci je s poti hodil, če tudi ga je v srce bolelo.

Neki dan, ko je na polje šel, pa jo je vendar moral srečati. Sešla sta se na razpotji, in Fránica ga je še malo pripočakala, da je prišel do nje.

„Zakaj si bil óndan iz semnja tako naglo pobegnil? Lehko bi se bil peljal z nama z očetom“, reče.

Štefan se zardí. Deklica, ki se je morda domislila, da mu opomin na semenj ne more biti prijeten, prevrže govorico na drugo stvar in reče:

„Tvoj lan sem zdaj mimo gredé ogledovala. Lep je, samo malo preredko si ga vsejál.“

„Preredko se ti zdi?“

„Ko bi bil mene vprašal prej, pa bi te bila naučila. — Ali me vzameš za terico jeseni?“

„Vem, da ga ne greš tret, ako bi ti vse predivo dal“, reče Štefan.

„Kaj meniš, da ne bi znala trlice v roko vzeti?“

„Znala vem da bi, kakor vsaka druga, ako bi hotela.“

„Nu, enkrat se mora začeti. Res nisem še trla, pa ko bi letos, začela bi najrajša pri tebi, zato — ker bo lan tako lep.“

„Res? In jaz bi tebe najnaprvo prosil za terico, ko bi te mati in oče pustili iti tret, kar pač ni mogoče, in sušil bi s takim veseljem, da bi se ti samo trlo pod rokami.“

Deklica se nasmehne in vpraša: „zakaj te pa ni nič v vas zvečer k nam?“

„Ali boste drevi kaj časa svetili?“

„To se ve da. — Ali prideš?“

„Gotovo, če le ne umerjem.“

„Umerjem! Beži, kdo bo to mislil, dokler je mlad in krepak, ko ves svet!“

„Umreti jaz tudi ne mislim še tako naglo, to sem le tako dejal, da gotovo pridem.“

„Le pridi.“

Razideta se, Fránica domú, Štefan svojem potem na polje.

To je zlatá in belega srebra vredno dekle, misli si Štefan, ter si ne more kaj, da se ne bi še enkrat obrnil ter za njo pogledal. In glej! v istem hipu se je tudi deklica obrnila, da bi za njim pogledala in tako sta se v enej misli, v enem dejanji srečala. Drug pred družim sta se svoje radovednosti sramovala, deklica se zasmije od daleč sem in Štefan se tudi zasmije.

In smijala sta se ta dva, ne toliko zato, ker bi se jima bilo smešno zdelo, da gledata drug za družim, ako tudi se dobro znata, ter vesta, kakova sta po postavi in po obleki; smijala sta se od veselja, ali bog vedi, zakaj.

IX.

Ob shodu, ki se je pri bližnji cerkvi praznoval, plesala je Smrekarjeva Fránica najrajša s Štefanom, a Štefan skoraj z nobeno drugo. Nekteri ljudje, ki vse vidijo, opazili so tudi to.

Navadno se je Fránica ob nedeljah z očetom in materjo k prvi jutranji maši vozila. Kedar se je primerilo, da se je sama s hlapcem peljala ob desetih k maši, skočil je skoro vselej kje med potom Štefan na voz in ni bilo videti, da bi bila Smrekarjeva hči nevoljna zaradi tega. Ljudje so opazili tudi to in še mnogo enacega, ter so dejali, da vse te malósti ne morejo biti brez razloga.

Naravno je torej, da sta naposled tudi ona dva spregledala, spoznala se, povedala si, kar si je že milijon gorečih src povedalo v tihej uri, v objetji najvišje sreče.

In ta čas, ko sta si obljubila ljubezen in zvestobo do smrti, nista mislila na bodočnost, nista gledala zaprek, ki bi se utegnile gramaditi proti njijnej zvezi, ni jima bila v skrbi volja ali nevolja roditeljev niti ne vsega sveta. Čutila sta, da sta edina, čutila, da se hrepenenje enega srca zliva v drugo srce, ter da objemata ljubljenje vsega, kar je in bode ljubilo.

Ljubezen ne števíli. Trenotka se držeč pipe srečni človek z vso dušo sladki požir, in blagor mu, ako uživa zdanjesti dar ter ne dá bridkosti kaliti veselja, in ako utopi spomin tega, kar utegne priti grencega, saj — grenkobe nas ne pozabijo ter pridejo še prerade, mislimo ná-nje ali ne mislimo!

Počasi pa le vstane pomislek, pravega veselja sovražnik. Pač je moralo obema na um priti, da se jima upanje ne smeje. Fránica je znala svojega očeta, ni jej bilo lahko misliti, da bi kedaj hotel imeti Brašnarjevega sina za zeta; Štefan se tudi ni mogel motiti.

Čutila sta oba, da jima ta brezupnost kali veselje, zatoorej nista, kakor da bi se bila zmenila, dolgo o tem govorila. Boječ se, da ne bi iz razglašene skrivnosti njijne ljubezni kaj kvarnega izviralo, ogibala sta se na očitnih krajih govoriti med seboj.

Tako se med svetom precej dolgo ni vedelo, da je reč že tako daleč prišla.

Nesreča pak je hotela, da se je ta ljubezen vendar objavila. Eden vaških mladeničev je videl Štefana pozno zvečer, ko je pri Smrekarji že vse spalo, pod majhnim križastim oknom Fráničine izbice stati in govoriti z deklico. Vedel je mladi Štefanov vrstnik, da do te sreče ne pride kdor si bodi, da je torej vse to kaj posebnega. Obljubil je sicer Štefanu, nikomur ne povedati, da ga je po noči pod oknom videl; a šel je še tist večer v samotno koč, kjer so njegovi tovariši žganje pili, ter jim skrivnostno povedal svojo novico. Ti so jo razodeli vsak svojemu dekletu in dekleta materam, pa kar vedó matere, zve s časom ves svet.

Štefana je prej vse rado imelo; a zdaj so jeli tu in tam zabavljati nanj ter ga sméšiti. Zdelo se jim je neumno in prevzetno, da misli na Smrekarjevo hčer.

X.

V hišo k Smrekarjevim je zahajala stara ženica, ki je brez gotovega domovja ob palici lazila, in povsod znana, preživela nekaj dni v tej, nekaj dni v ónej hiši. Ker je vedela mnogo povedati, pa ker je časih tudi pomagala delati, imela jo je mati Smrekarica zelo rada, dokler jej ni s pre-

veliko postrežnostjo nekda j prišla povedat, da gleda Brašnarjev Štefan za Fránico.

Kdor materi otroka toži, težko se jej kedaj prikupi. Mati Smrekarica je videla, da ženica sicer skrivnostno pa s pravim veseljem pripoveduje, kaj ljudje govoré, in mislila si je, da je gotovo to reč že tudi drugjé pripovedovala, reč, katera nazadnje utegne še neresnična biti.

„Kaj tacega mi ne treba nikoli več pripovedovati, kar jeziki uganejo o našej hiši“, reče mati. „In če bom kdaj slišala, da boš koga naših obirala pri nas ali kjer si bodi, ne prikaži se mi več v hišo.“

Beračica, ki se je menila s to važno pošto materi Smrekarici jako prikupiti, odide preplašena iz veže in dalje po vasi.

A skrbljiva mati je vendar premišljala ves dan to, kar je zvedela. Dozdevalo se je zvedenej ženi, da se je Fránica res nekako spremenila v poslednjem času. Utegnilo bi resnično biti.

Zvečer gre v hčerínjo kamro, sede na posteljo k njej in začne pripovedovati, kaj je slišala. Bolj ostro, nego je bila njena navada govoriti s hčerjo, vpraša, če je to res. Deklica bi jej bila rada resnico povedala, materi, pa sicer nikomur več; ali ni mogla, bala se je! Mislila je: zdaj še ne! ter odgovori na materino vprašanje: „zakaj mi ljudje mirú ne dadé!“

Mati je rada verjela, da ta in vsi drugi dvomni odgovori pomenjajo: ni res, kar se govori.

„Pazi se“, reče mati, „ogiblji se, da te ljudje v besedo in v jezike ne dobodo. S poti mu pojdi, kjer mu moreš, njemu in drugim tacim. Jaz ti ne bom prepovedovala govoriti s tem ali ónim, kar je pošteno in prav; niti nečem, da bi bila sama svoja in topasta, pa da bi se ne hotela meniti, naj bode s katerim je. Veselega človeka je še bog vesel. Pa saj ti menda ni treba zabičevati, saj si pametna dovolj, ter sama veš, da moraš vedno bogá pred očmi imeti in pri vsakej reči pomisliti, kaj bi oče dejal, ako bi to in to vedel. Zmerom smo te prav učili, domá in v šoli si slišala, da mora otrok tako delati, kakor oče in mati hočeta.“

Hčeri stopijo solze v oči. V izbici je bilo malo svetlo, brleča sveča ni bila odtrnena, mati teh solz ni opazila.

„Sama sebe se najbolj pazi“, reče mati dalje. „Dokler je človek mlad, ne pomisli in lahko se mu spésne. Saj veš, kaj mislim. Glej Podsélska Jérička . . .“

„Mati! . . .“

„Le molči, le molči! Jaz se zá-te ne bojim, ali moram se bati. Hočem ti le reči, da moraš moliti za pravo čednost. Jaz ti verjamem, da ni nič, kar ljudje govoré, pa pomisli, kaj bi oče rekel, ako bi kaj bilo, ako bi samo slišal to govorico! Glej, koliko si oče prizadeva, koliko trpi in skrbi po noči in po dnevi! Za koga družega, če ne zá-te? Saj imava samo tebe na svetu.“

Ta misel ženici zbudi spomin na njene zgodaj pomrle otroke, in tiho začne jokati. Deklica se jej oklene okrog vratú in tudi njej tekó solze, a sirota si ne upa povedati, zakaj.

„Ti boš meni in očetu na starost edino veselje, in si nama že zdaj. Zato delaj zmerom očetu po volji, nápak te on ne more učiti.“

„Možiti se me ne silite“ šepéče dekle.

„Ne bova te silila. Sicer pa nič ne misli, da je to tako hudo, le počakaj, vse pride z lepa in počasi,“ odgovorí mati nasmehnivši se, vstane in med vrati reče: „le bogú se priporóči pa zaspí! Oče težko da bi nocoj domú prišel. Bog daj, da bi se kaj ne primerilo na poti!“

Rekši zapre mati duri za saboj, a dekle se razpravi, ugasne luč in zleze v posteljo. Dolgo ihti pod odejo in zaspati ne more.

Zdajci, že precéj pozno, nekdo na lahko potrka na okence. Vé, kdo je, pa denes ne misli vstati, ne odpreti okna, denes ne ter nikoli več ne, da-si tudi njej srce glasno tolče. Saj je greh, delati proti volji take dobre matere. Dolžnost prepoveduje, poslušati glas lastnega srca. Spoštovanje materine besede naj ukrotí čút, zaduší klic ljubezni!

Še enkrat potrka, ter njeno ime tiho zakliče. Ne, ni mogoče zatajiti se; bog, ki je človeku čuteče srce ustvaril, naj odpusti! Še enkrat bo govorila ž njim, povedala mu, kaj je mati rekla, in potem — morda ne več.

Vstane, okno odpre. Štefan stoji pri zidu.

Ko ga vidi v mraku pred saboj, zginejo vsi storjeni nameni, podá mu rokó, in začne se šepetanje.

Ko dokončá deklica svoje pripovedovanje o materi, stoji Štefan nekaj časa nem ob zidu. Naglo pa seže v žep in jej podá nekaj v roko.

„Kaj je?“ vpraša deklica.

„Prstan, ki si mi ga dala, ko sva enkrat v semenj šla. Tvoja mati prav govore, jaz se ti moram umekniti, daleč, daleč proč!“

„Kaj boš?“

„Na vojsko šel, po svetu, — nikdar ne pridem več v to vas!“

„Ne, za boga ne! Ná prstan nazaj, jaz ga ne vzamem.“

„Imej ga! daj ga družemu, jaz ga ne smem imeti!“

„Če ga ne vzameš nazaj, vržem ga skozi okno v travo, naj se izgubi v zemlji za vselej! Nikdar ne bom več vesela. Iz moje roke ne bo nikoli nihče ni tega ni družega prejel, samo ti! — Češ?“ — In Štefan zopet vzame prstanek nazaj.

XI.

Pred pustom, ob času splošnih ženitovánij, jeli so se zopet bolj pogosto snubači shajati v Smrekarjevo hišo. Povpraševal je zopet Pogreznikov Peter, oglasil se je županov sin iz bližnje fare in

več družih bogatih kmetskih sinov se je prišlo ponujat za zeta.

A najimenitnejši je bil ter največ govorice je napravil mlad, bogat usnjar, ki se je bil naselil v veliki hiši pri cesti. Nosil se je po mestno, opravljen je bil po gosposki, govoril je več jezikov, bil je lep, sladkih besedí, kroták, pohleven in prijazen, da ga je vse hvalilo. Govoril je posebno rad z materjo Smrekarico ter se jej tekój tako prikupil, da bi mu bila na ravnost dala hčer. Zá-njo je bilo že zanimljivo in častno, da bi njena hči dobila moža, ki je bil bogat in učen, gosposk in zveden po svetu.

„Naša Fránicka se mora zdaj precej možiti, dokler je mlada. Kader bo že bolj v letih, ne bo več tako,“ reče mati Smrekarica možu Antonu, ko sta bila nekđaj sama v hiši ter je ona nekaj šivala, on pa s pipo v ustih gori in doli hodil.

„Nu, naj se jaz ne braním,“ odgovori Anton.

„Dobiti mora moža, ki jo bo rad imel in ki naju ne bo zaničeval na starost, — katerega, ki ima dobro naturo.“

„Saj babe imate nos tudi dober, le izberite ga,“ reče Anton.

„Pogreznikov sin je preskop, pretrd. Taki niso pridni.“

„Ne? Zapravljivci so pridni in mekúži kali!“

„Vrhniščakov sin bi k hiši prinesel denar, ki pravijo da ni ves po pravici dobljen; potlej bi ne bilo božjega imena pri hiši,“ šteje mati dalje.

„Ljudje vsacega obrékajo, kdor kaj ima.“

„Jelíčov ni delaven; nič ga ne hvalijo ljudje.“

„Nu, kateri bi pa bil tebi po glavi, kateri?“ vpraša Anton, ter stopi préd-njo.

„Tak, ki bo naju na starost v čislih imel.“

„In kateri je tak?“

„Ta usnjar Lovrénič,“ odgovorí ženica.

Anton se zasmije in gre zopet dvakrat gori in doli.

„Tedaj ta ti godí?“ vpraša.

„Dober človek je, mehkega srca in zna s človekom spregovoriti,“ reče mati.

„Kaj pa dekle? kaj pravi? Ali je tudi njej v srce sédel, kakor tebi?“

„Ničesa ne reče, pa mislim, da bi ga vzela.“

„Jaz mislim, da je bolj pametna od tebe in da ga neče — odgovorí mož. — Le poslušaj me, stara, jaz tudi ne stavim nanj toliko, kolikor ti. Denar je lepa reč, ali denar je od denes do jutri. Kupčija je dobra, ali nesreča se lahko primeri. Le kdor zna delati, kdor zna vsako stvar v roko prijeti, ta je trden na svetu. Saj veš, da bi jaz rad zeta vzel sem na dom, rajši nego dekleta drugam dajal“

„Saj nam na izbiro stavi, ali jo k sebi vzame, ali pa se k nam priženi, kar češ.“

„Na mojem domu je treba kmeta. Tacega jaz nečem, da bi v gosposkej snúbi ali ližn hlačal, pa da bi ga ljudje vi-

mogel govoriti ž njim, kakor z vsakim človekom. Pojdite mi v kraj z gospodstvom! Moj oče je bil kmet in moj zet bo kmet; kdor poleg česa družega prinese najprvo trdno delavno roko, kdor se bode v ponedeljek drugače oblačil nego v nedeljo, tak pride pod mojo streho, pa je amen besedi!“

„Smrekarja je kmetstvo podstavilo, kaj ne? Iz zemlje si stóetine in stóetine denarja izril!“ žena zabavljivo reče.

„Baba, ti govoriš, kakor veš. Kmetstvo ne redí, ali pošteno živi; drži se ga, kdor ga imaš. Iz dežja je dobro, če ima človek kam pod streho pribežati. Pri trgovini človek kolne, pri kmetstvu pa moli. Smrekar je znal kleti in moliti, in zato se je podstavil, baba!“

„Tako rajši vzameš tacega, ki ti bo na starost v zobe gledal?“

„Jaz svojega zeta ne bom nikoli ničesa prosil, če bog dá. Povedal sem ti, da ga nečem, ki bi v petek suknjo nosil in bi ga starci vikali. Molči!“

Ni se dalo več govoriti o tem žéninu. Vsi drugi niso bili materi po volji, hči se ni hotela oglasiti za nobenega, kterega bi oče bil rad imel; predpust je minil. Ljudje, ki so pričakovali ženitovanja pri Smrekarji, zmotili so se tudi to zimo. Snubači so bili ali razžaljeni ali žalostni, in vse je ostalo, kakor je bilo.

XII.

Sneg je skopnel, pomlad je prišla, pšenica po polji je zelenéla, rastla, v klasje se vretenila ter na posled orumenjála, bila požeta in omlačena.

Smrekarjev Anton je imel v vrečah dva visoko nadeta voza pred vežó. Namenjen je iti v mesto na trg.

„Janez je bolán, ne bo mogel iti s teboj; kogá družega dobodi,“ reče mati Smrekarica, gledáje, kako mož na vozu po vrečah hodèč tu ter tam kaj popravlja in prelaga.

„Vrag še take hlapce!“ — zahudí se Anton — „kader ga je treba, pa je kilav. Kogá čem dobiti? Povedi mi človeka, da bi mu bilo upati.“

„Glej, tam-le gre Brašnarjev Štefan. Vprašaj ga, morda on utegne z enim vozom iti, z enim pojdeš pa sam.“

„Ta bi bil dober. — Štefan, stopi malo sem, stopi!“ Štefan se približa. Smrekarjev Anton izleče mehur tobaka iz žepa ter mu ga ponudi z voza: „ná, natlači!“

Štefanu se malo čudno zdi, da je Smrekar denes tako prijazen ter mu tobaka ponuja.

„Pojdete še nocoj?“ vpraša Smrekarja, ko pipo zažge.

„Do polu poti bi še nocoj rad šel, pa hlapec mi je zbolel. Kaj boš pa ti, kaj kmetoval?“

„Nemam nič posebnega, postóril sem že, kar je bilo véliceга.“

„Utegneš dva dni z dómu iti?“

„Da bi z vami šel namesti hlapca? Zakaj ne, rad, če hočete,“ odgovorí Štefan.

„Prav je. Vsacega nečem s seboj jemati, tebe pa rad vzamem. Stradal ne boš po poti niti žeje trpel, kader boš vozil z menoj; za drugo že naredíva, da bo prav.“

„Črez koliko časa se bo treba odpraviti?“

„V mraku zapreževa. Le pojdi zdaj domú in preskrbi, kar imaš, ter potem k meni pridi, da kaj ugrizka dobiva, pa da grlo splakneva, predno poženeva,“ reče Anton.

Ko je solnce zašlo, bili so v oba vozá po trije in trije konji napreženi. Smrekar zamaje z dolzim bičem, konji se vpró in kolesa se začnó premikati po tiru. Mati Smrekarica, ki je s praga za vozéma gledala, reče, da Štefanu, ki je s poslednjim vozom šel, bič in vajet prav lepo pristujeta, ter da bi bil čeden voznik na vsakej vélikej cesti.

„Škoda je, da ne bo nikoli vozaril, ker nema s čim. Njegov oče, ki mu je vse zabil, vreden je, da bi skozi šibe dirjal,“ — pritakne star sosed, kateri je mimo gredé pri Smrekarici postal, ker njemu je bila óna pohvala Štefanova govorjena.

„Bog vé! pridnega človeka bog zmerom vidi,“ — reče žena.

„Kakor je že! Vidi ga, ali videti mu ne dá,“ — odgovori starec z nasmehom ter s prsti pokaže, kako se srebro šteje.

Fránica je imela v veži opravek. Slišala je, kaj mati govori z ónim možem, in vesela je bila.

XIII.

Drugi večer pozno sta ustavila Smrekar in njegov pomagáč Štefan iz mesta domú gredé v kmetskej pricestnej krčmi, da bi konji zobali in pili, ter sama tudi „malo rdečega videla,“ kakor je dejál Smrekar, ki je bil ta dan nekaj bolj beseden, kajti dobro in lahko je bil prodal.

V krčmi je bilo mnogo voznikov in kmetov okolo več omizij; vendar tistih, s kterimi je Anton posebno rad govoril, nocoj ni bilo, ker so bili že odšli. Zatorej sede s Štefanom malo bolj na sámó, tjekaje na ogel v kot.

„Le pij, kolikor moreš; vsega ne zapijeva, kar imava, hvala bogú,“ reče Smrekar, ko sta imela najboljšega vina pred seboj.

„Klobukov nama ne vzmó,“ reče Štefan.

„Bóg me, da ne! — Glej, pečenínó nama nese. Réži, saj ne bomo vekomaj živelí.“

Smrekar je sam nocoj tudi precèj po gosto pil. Jezik se mu vedno bolj in bolj razvezuje; Štefan ga ni še nikoli videl tako prijaznega poleg sebe. Pripovedoval je razne reči iz prejšnjih let: kako je

počasi obogatel; kako je tu in tam srečno kupčeval; kako so ga gospodje po mestnih magazinih izkušali prekaniti, pa se jim ni dal, in več tacega.

„Ti nisi neumen, fant!“ — reče Smrekar Štefanu. — „Zdaj te res vije, pa počasi naprej prideš. Kmetstva se drži, tvoje zemljišče je dobro; pa tudi trgovstva bi smel po malem poskusiti, kader si malo opomoreš; to je dobro, brez njega bi ne bilo Smrekarja, kakor je.“

„To želim že od nekdej. Tekój drugo leto si konja kupim“ odgovorí Štefan.

„Dolg plačuj, pa léso za seboj zapiraj, pa boš po vsem svetu lahko hodil in ljudje te bodo radi imeli. Pošten si, in tudi ostati moraš. Jaz tvojega stárega nemam posebno na dóbrem, a tebe imam jako rad, in kedar ti bo velika sila, pri meni se oglási. Ná!“

Štefan prime rokó, ki mu jo je Smrekar pomólil, in reče: „vi ste dober mož. Denarja vas ne bom prosil ter nečesa družega. In če me boste slišali, storim vam, kar si morete misliti, da vam živ človek stori.“

„E kaj boš! Jaz ne iščem ničesa. — Zmerom ne bom. Ni se mi treba ubijati po svetu. Lehko bi ležal domá v senci; sama navada človeku mirú ne daje. Kader enkrat zeta v hišo dobodem, menim da bi to trgovstvo malo popustil. Staram se, pa ni dobro, če si človek vedno in vedno spanec utrjuje.“

„Ne treba vam toliko trpeti, storili ste že za-se zadosti.“

„Res je tako. — Ti si pameten, kaj meniš, ktereга zeta čem vzeti? Kteri bi bil najbolj pravi?“

Štefana rdečica zalije o tem vprašanji, gleda préd-se v kozarec, molči nekaj časa, pije in reče malo boječe: „vzemite zeta, ki ima Fránico rajši od vsega družega, ki vas ima v čislih, kakor očeta, in ki bo materi stregel na starost, kakor pošten sin.“

Smrekar, ki je bil že malo vinsk in dobre volje, nasmehne se, izpije kozarec vina in vpraša: „kteri je tak, kteri?“

„Vam treba zeta, ki je pošten, da mu ne more noben človek očitati“

„Vse res, tacega bi jaz rad. Pa nekaj denarja je spodobno in mora biti. Voda, tudi čista, ne vzame se s čistim vinom, samo voda z vodó, vino z vinom; sicer je pijača le za žejo.“

To Štefana malo popari; ali misli si: zdaj-le je lepa prilika, morda je ne bo nikdar več take; torej naj veljá, kar hoče.

„Jaz nemam denarja ni imovíne, pa obojega si upam pridobiti; a ne podam se nikomur, in ko bi se dalo menjevatí za vse, kar smo in imamo, ne menim se z nobenim“

„Pamet imaš; jaz sem bil v tvojih letih in sem še zdaj tak. Vsak človek je sebe vreden.“

„Pošteno vam govorím, oče sosedov, vzemite mene za zeta, nikdar se ne boste kesali, do smrti“

„Oh!!“ zavpije Smrekar, pa ves obraz se mu spremeni, in usta se raztegnjejo v zaničljiv nasmeh.

„Jaz nisem hotel, da bil kdo drug zá-me pri vas govoril“ začne Štefan dalje. Smrekar mu ne dá govoriti.

„Fant! Ti si pijan!“ reče. „Ali veš kaj govoriš?“

„Vem. Vaša Fránica me ima rada in jaz njo“

Ko Smrekar to sliši, plane po konci, oči vpre v Štefana, kri mu zalije obraz ter na glas zavpije: „lažeš, berač! Poberi se mi, da te videl ne bom. Izpred oči! Ako ne“

Ljudje od družih miz so obmolknili in gledali razdraženega Smrekarja. Štefan je spoznal, da je prenaglo delal, ni vedel nekaj časa kaj storiti, hitro pak je črez malo hipov vstal, položil za račun nekoliko desitic na mizo ter naglo odšel.

Smrekar prime Štefanov denar na mizi in ga skozi odprto okno vrže ven v temo. Potem sede, kolne in poln kozarec vina izlije v sé.

XIV.

Kmetje in vozniki zdaj Antona obsujejo.

„Kaj sta imela? Kaj ti je naredil Brašnarjev?“ vpraša eden.

„Jaz bi skoraj vedel,“ reče drugi.

„Jaz tudi“ pristavi tretji.

„Da bi se vsacega potepína sin z menój šalil!“ huduje se Smrekar, kakor sam s seboj.

„Vidite!“ reče prvi.

„Ženil se je pri tvojej hčeri, jaz te reči vse vem“ reče drugi.

„Kaj veš?“ vpraša Smrekar.

„Mnogo, česar ti ne.“

„Povedi!“

„Tako malo slepe miši sta lovila, Štefan in tvoje dekle; a tebi so bile oči zavezane.“

„Lažeš!“ zakriči Anton jezen.

„Ne laže ne, ljudje že dolgo o tem govoré,“ pové drugi.

„Ne bodi hud, da ti pripovedujem; to je samo, ker te rad imam.“

„Vina na mizo!“ zavpije Smrekar in reče tekój nekoliko mirnejši: „ne znajo še mene. Jaz hudiča izženem iz mladih glav, ako še toliko časa v njih sedí.“

„Palice vendar ne, Anton! Te megle se še vse lepše razpodé. Svojega dekleta ne smeš pretépati! Ona ni, da bi jo dolžil; on jej je malo pamet sesvedrál, pa se že zopet vse z lepa zamaší.“

Tako je govoril star kmetič, ali Anton je dejál:

„Vsak po svoje; jaz že vem, kaj imam storiti. Vsem vam jezike zavežem. Zakaj niste poprej ust raztegnili in meni povedali, hudiči! Po zobéh nositi mene in mojo hišo, to baš zna vsaka baba.

Ali ste vi možje? Pa samo da vem! Videli bomo, kdo bo greben nosil, ali mi stári ali mlada sémena! — Daj vína!“

Krčmar in kmetje so razuméli Antonovo jezo porabiti. Vedóč, da nocoj vse plača, pili so, kolikor je kateri mogel. Nekteri so se mu izkušali prikupiti s tem, da so mu bolj na drobno razpovedovali, kako se govori o tej stvari; drugi so ga tolažili ter zabičevale mu, da hčere ne sme kaznovati, nego naj jo kar najhitreje more, možú dá, in tako bo vse pri kraji.

Pozno po noči je že bilo, ko Anton plača, ukaže napreči, dobi hlapca pri krčmarji, da bi šel na Štefanovem mestu z družim, zdaj praznim vozom, ter zapodi proti dómu.

Kmetje okrog njega so se ga bili vsi nalezli. Samo on se nocoj ni mogel po polnem upijaniti, če tudi se je hotel. Grizlo in jelo ga je znotraj, in nedolžni konji, ki so morali v največem diru teči proti dómu, čutili so gospodarjevo jezo, ter niso mogli uteči njegovemu biču.

XV.

Ko se je Anton svoje hiši bližal, videl je, da imajo še luč spodaj v družinskej stanici. Da bi tako pozno še svetili, ni bilo navada. Njega sicer niso pričakavali.

„Baš prav!“ misli Anton, in z voza skočivši glasno potrka na vrata. Máli hlapec pride iz hleva in razpréza konje. Sama mati Smrekarica pride vrata odpirat. Opravljena je po polnem, sveča, ki jo v roci drži, kaže objokan obraz; možá ne pozdravi z nobeno besedo, tiho mu sveti po veži v stanico. Tam dene svečo na mizo, molché postavi tje mrzlo večerjo z vrha peči in sede v kot na klop. Kaj in kako je mož nocoj zvedel, to vé že tudi ona. Eden sosedov je bil iz óne krčme prišel pred Smrekarjem v vas in ženi to novico prinesel.

Anton vrže jezno kožuh, ki ga je na vozu imel, na posteljo, postavi bič ob steni, klobuk obesi na klin, — pa tudi ne govori ničesa, ne sede k večerji kakor sicer, ne pogleda nekóvega denarja, ki na mizi leži, nego jame po hiši gori in doli hoditi, in po strani pogleduje ženo, ki čaka v strahu, kaj bo.

„Biljak je prinesal vrniti denar, ki si mu ga bil posodil. Spravi ga z mize,“ reče Smrekarica s tihim, plahim glasom.

Anton poseže po mizi, pograbi papirnati denar in ga vrže po tleh.

„Kje je Fránica!“

Žena se zgane; to prašanje je bilo tako ostro, kakor ga je pričakovala.

„Fránica spi,“ odgovori mati.

„Pó-njo pojdi!“

„Nocoj ne.“

„Jaz pravim, da hočem še nocoj govoriti z njo, zdaj-le precej. Pojdi!“

Žena pokrije z opasanim belim zastorom obličje in začne jokati.

„Tudi ti nečeš več slišati! Kaj ko bi se ti kaj na starost prigodilo!“ reče Anton ter po strani pogleda po biči. Tekój poprime svečo in gre trdo stopaje iz izbe, po veži v stanico, kjer je navadno hči spala.

Mati, ki je morala najbolj vedeti, da je nocoj ni tam, nego da je pred očetovo jezo skrita v gornjej sobici, ni se premeknila z mesta. Mož pride nazaj, stopi s svečo pred ženo. Ona je vedela, kaj to molčeče vprašanje pomenja.

„Anton! — reče žena jokaje — jaz sem te še malo prosila vsa leta, kar živiva vkupe. Za Boga te prosim, pomiri in premagaj se nocoj, ker si jezen. Lezi, jutri boš govoril z njo, pa — tepsti je ne smeš!“

„Tedaj ti veš, kaj mi je! Ti si vedela poprej! Ti si jej pomagala pečati se z onim“

„Bog, ki me bo sodil, vé, da mi ni bilo znano, če ima Fránica kak zmenek z njim.“

Anton postavi svečo zopet na mizo in začne, roké na hrbtu držeč ter pred-se na pol v tla obrnen, gori in doli hoditi. Žena se oddahne.

„Vsak berač naj mi pride ter mi v zobe pové, da se bo ženil v mojo hišo. Kaj mi je bilo, da mu nisem čeljusti raztolkel! Čakaj, dete, jaz te naučim, kdo je gospodar, koga je treba vprašati, predno se kaj govori.“

„Tepsti je ne smeš!“ žena plašno spregovori.
„Če ne bo taka, kakor jaz hočem, raztepem tri palice na njej. Saj veš, da je nisem še nikoli. Naj bo, kakor gré; naj vé, kdo je njen oče!“

„Ti si bil tudi mlad.“

„Bil; pa svojemu očetu sem še denes hvalen, da sem moral po njegovej volji delati. — Ali je to lepo, da ljudje mene in tebe po zobéh nosijo zaradi njene neumnosti? Ali je bilo treba tega, da me je bilo denes sram med ljudmi, da nisem vedel kaj reči, zaradi nje? In, ali veš, kaj lahko iz tega pride, kaj . . .“

„Kaj si boš to —“ žena prestriže možu besedo.

„Če jo hočeš prvemu beraču v torbo dati, daj jo, kader že mene več ne bo. Dokler bo moj mazinec gibal, bosta obé plesali, kakor bom jaz gódel, veš!“

Rekši začne Smrekar pobirati denar, ki ga je bil prej v svojej jezi vrgel po tleh.

„Le pojdi spat!“ ukaže črez nekaj časa ženi.
„Če si jo nocoj skrila, naj ti bo. A jutri zjutraj jo hočem imeti préd-se. Potlej že naredimo, da bo vsej tej stvari hitro konec.“

Kmalu potem je v Smrekarjevej hiši luč ugasnila. Mirno je spalo po vasi vse, le mati in hči, kateri je vse blagoroválo, da sti srečni, nista mogli zatisniti oči. Grenko pričakovanje družega jutra je težilo obema srce: ena se je tresla in bala očetove jeze, drugej ni spati dala materina ljubezen in moževa ostrost.

XVI.

Smrekar je bil vajeen zgodaj vstajati. Zbudil se je zjutraj ob istej uri, če je šel spat ob devetih ali po polu noči, če je legel po polnem trezev in spočit, ali če malo vinsk in vtrujen. Po njem so se morali vsi drugi ravnati, razen matere Smrekarice, ktera je smela svoj spanec za pol ure podaljšati, ako se jej je zljubilo, pa samo, od kar je bila hči Fránica toliko dorastla, da je imela vse gospodinjstvo tako v rokah, kakor ona sama.

Tudi jutro po tem večeru je bil Anton vstal ob svojej uri, zájuterkoval po starej navadi malo brinovca in šel iz hiše v hlev h konjem pogledat, če imajo krme, če so v snagi itd. Po veži gredoč je videl svojo hčer v kuhinji, pogledal jo, pa tiho mimo nje šel. Nazaj prišedši je celó v kuhinjo stopil, iz velicega ognja, pri katerem je Fránica kosilo kuhala, žareč ogel za pipo vzel, ter molcé zopet odšel, tako da si je mati, ki je ravno iz hiše stopila, mislila: ne bo take sile ne!

Mati je bila že namenjena, hčeri očitati in izpovedati jo, da se je tako zeló mogla spozabiti ter neumno ljubezen z Brašnarjevim Štefanom začeti. Pa ko je videla blede hčerin obraz in sled prečute noči in solz, prestrašila se je ter je prav ljubeznjivo govorila z njo o vsakdanjih kuhinjskih in gospodinjskih rečéh.

O polu osmih je bilo kosilo. Mati si je posebe kuhala kavo; oče in hči sta navadno rajša

kosila krepke jedí z družino. Denes hčere ni bilo pri mizi.

„Kje je Fránica?“ vpraša oče.

Mati pové, da je zunaj, da ne more jesti.

„K mizi se pride k molitvi, naj se je ali ne je“, odgovori Smrekar jezno, in tekój potem Fránica pride. Med kosilom, kterega je hči prav malo in prav posiljeno pokušala, ni oče govoril ničesa.

Ko je bilo dokončano, vsak hlapcev naredivši pol križa razmršene lase malo s prsti popravi in klobuk nasadi, a dekle pobere žlice, sklede in kar je bilo na mizi. Potem reče Smrekar: „le pojdite na delo!“ Obrnen k Fránici, spregovori: „ti tukaj ostani!“

Sama sta bila v hiši. Oče zaklene duri od znotraj. Hči sedi na klopi, blede, z povéšenimi očmi, z rokama mrtvo v naročaj spuščenima, kakor kip iz belega kámena. Oče s prekrižanima rokama stopi na sredo hiše in reče:

„Semkaj pred-me stopi!“

Fránica vstane in stopi prédenj, povzdigne proséče oči k očetu, pa videč da je njegov pogled oster, strog in jezen, povesi je koj.

„Poklekni!“

Deklica pade na kolena ter se spusti v glásán jok.

„Kdo sem jaz?“

Smrekar mora svoje vprašanje ponoviti, predno hči jokaje s slabim glasom odgovori:

„Moj oče.“

„Moli mi deset božjih zapovedi!“

Hči začne božje zapovedi praviti, ali pride komaj do druge in dalje ne more, beseda jej zastaja v grlu. Oče menda to vidi in reče:

„Kaj uči četrta zapoved?“

„Spoštuj očeta in mater . . .“

„Prav . . . Da boš dolgo živela in da se ti bo dobro godilo na zemlji. — Ali ti mene spoštuješ?“

„Spoštujem.“

„In me slepiš! Jaz menim, da si dobra, pametna hči, a ti za menoj na tihoma zveze sklepaš z beračem, s sinom tacega človeka, ki veš da ga jaz videti ne morem. Kaj je to? Kaj bo iz tega! Druzega nima nego sam sebe in svoj prazni žep, pa se ti meniš ž njim? Kaj imaš ž njim?“

„Pregrešnega nisem imela nikdar nič ž njim“, odgovori dekle.

„Kaj? Pregrešnega nič! Deklína, ko bi to tvoj oče slišal ali mislil, potlej bi drugače govoril s teboj. Pregrešnega! Potlej pa pojdi, kakor je svet dolg in širok očeta in matere iskat, v tej hiši bi ga ne imela več, ako bi to, še to prišlo! Veš kaj govorim?“

Deklica hoče s tal vstati.

„Kleči!“ — zagrmí oče. — „Obljubi mi, da se ne boš od denes, od te ure več pečala ž njim, da ž njim tudi govorila ne boš!“

Hči se hoče okleniti očetovih kolen, ali on odstopi in r

„Obljubi!“

„Obetam“, spregovori ona.

„Vidiš, kaj tukaj na steni visi?“ — reče on, kaže na puško, ki je bila nad posteljo obešena. — „Rajši ga ustrelim, nego da bi že veš, kaj mislim. Zahvali se svojej materi, da te sinoči nisem dobil, sicer . . .“

Rekši se mož obrne proti durim in izide.

XVII.

Popóludne je Smrekar kakor brez namena stal na konci svoje hiše pod oknom tiste izbice, v kateri je njegova hči spavala.

„Pojdi sem, stara“ migne svojej ženi, ki je baš iz kašče prišla.

„Kaj je?“ vpraša mati Smrekarica.

„Vidiš!“ pokaže mož s prstom na tla ob zidu.

„Jaz ničesa ne vidim“, odgovorí mati.

„Ne? Menda si slepa. Tla so tod razhojena, odpadki od zida so razdrobljeni s stopínjo. Zid na robu okna je tudi zamazan. To je sled. Po noči se je hodil pogovarjat ž njo. Da bi ga bil jaz enkrat dobil! Od denes ne sme dekle več tukaj spati. Zgoraj jej postilaj.“

Žena pokima in zamišljena odide v vežo.

Odslé sta pazila oče in mati na hčer. Ves dan je morala biti pri dómu. Oče je hodil menj

po trgovstvu nego popréj, in kader je moral kam iti, ni pozabil pred odhodom ženi zabičiti, naj bo pazna ter naj ima povsod oči.

Deklica je tiho opravljala vsakdanja dela. Stregla je materi in očetu z večjo skrbljivostjo nego poprej, a govorila je malo in vesela ni bila nikdar. Z obraza jej je od dne do dne bolj ginila cvetoča, zdravje in mladost oznanujoča barva, žalost je bila razlita po njenem obličji.

Mati je poznala črva, ki jo gloje, in v srce se jej je smililo dete. S to in óno malo rečjo jo je izkušala razveseliti, molila za-njo in jokala se, kedar je bila sama. Časi se jej je mož zdel prester, a časi bi bila ženica vso bolečino, ki se je iz hčere v njeno materino srce stakala, izlila v jezo do — Štefana, ki je bil po njenih mislih edin kriv, da ni bilo v njenej hiši — ne mirú, mirú, praznote, tišine je bilo še preveč — tistega veselo-pokojnega stanja, ki je kraljevalo doslej vedno na Smrekarjevem domu.

Neko nedeljo po poludne, ko so bili šli vsi v cerkev k nauku, in Smrekarica sama doma pri oknu sedela ter bukve vseh svetnikov in svetnic v roci držala, videla je Štefana mimo okna iti. Hitro ga pokliče v hišo.

Ko je pred njo stal, začne ga žena oštevati in zmerjati, da more biti tako hudoben ter brez pameti in premisleka zdražbo delati v družini, pa nevednemu dekletu, ki ga ne more nikdar dobiti v zakon, z nepremišljeno ljubeznijo srce težiti.

Dokler se mati Smrekarica huduje, ne odgovarja Štefan ničesa. Sedi na klopi, in z eno, v ogel mize vprto roko glavó podslanja. Ko se žena umiri, spregovori on :

„Res je, mati, nepremišljena je ta ljubezen. Jaz nisem mislil, kaj bo iz tega, niti da bi kaj bilo, niti kaj bi utegnilo biti, nego . . .“

„Iz glave si jo moraš izbiti, pa je. On je rekel, da te ustrelí, če boš hodil še za njó.“

„To me ne straši, mati; meni bi ne bila velika izguba, če me zdaj ustreli ta ali ta. Tudi mi ne more nihče na svetu ukazati, da bi si jo iz glave izbil. Pozabiti je ne bom mogel, dokler bom živ. Tega vendar ne rečem, da se ne bi s poti umeknil, daleč proč; a ne zaradi očeta in svetá, temuč njej na ljubav. Vi ne veste in nihče ne ve, kaj sem trpel te dni, ko sem slišal, da jej je hudo, in da sem jaz kriv tega.“

Smrekarica je videla, da je Štefan težko solzo v očesu zatiral. To jo je precèj omečilo in dejala je :

„Saj jaz ti ne rečem nič. Znam te, da si priden fant. Bog ve, kako bi bilo, ako bi šlo pri našej hiši po moje. Ali to sam vidiš, da k nam ne moreš priti, saj znaš našega očeta. Jaz le ne vem, kako si mogel tako neumen biti, da si mu celó sam kaj takega pripovedoval ter vprašal ga, kar bi ti bila jaz bolj z lepa povedala! Glej, koliko sitnosti in nesreče bi se bilo odvrnilo. — Iz glave si pa lahko vse izbiješ, ako hočeš. Na svetu

človek vse pozabi, samo greha ne lahko. Le pameten bodi in sosedje bomo, prijatelji med seboj zmerom, kakor do zdaj.“

„Zmerom. Do denes mi niste žal besede rekli. Bolelo me je poprej, ko ste mi toliko hudega očitali, a zdaj sem vesel, ker vidim, da ste dobri. — Jaz ne morem in si ne upam misliti, kako se mi ta reč izteče . . .“

„Tako se izteče, kakor se mora.“

„Časi sem želel, da bi tega vašega bogastva ne bilo nič, časi sem dejal, da bi se Fránica le drugam ne možila, naj jo jaz dobim ali ne, časi pa me popade, da menim: ni mogoče in ne sme biti, da bi jo kateri drug dobil. Tako mi vre po glavi, vem kaj hočem in ne vem.“

„To ni prav; vsega tega ne treba misliti! Kako drugo si izberi, saj jih je dosti, ki te rade in lahko vzemó.“ „Ljudje govoré“ — reče Štefan dalje — „da jaz vaše Fránice iščem samo zaradi denarja, ki ga bo imela. To je res, denar je lepa reč na svetu, jaz bi se ga ne branil, kakor se ga noben človek ne brani; ali smem povedati vam, mati, in vsem ljudem, če tudi neče nihče verjeti, jaz bi vašo Fránico vzel, ako bi jej tudi moral kupiti vse, v kar se pred poroko obleče.“

„Le po umu delaj ter ne sezaj tjekaj, od koder ne dosežeš ničesa. — Zdaj pojdi, ljudje bodo iz cerkve šli; nečem da bi kdo vedel, da sem govorila s teboj.“

XVIII.

„Ko máterino upanje, da bo s časom hči zopet vesela in živahna, od dne do dne se ni hotelo izpolniti, jame žene skrbeti, da ne bi deklica izbolela. Vse prijazno prigovarjanje ni pomagalo. Razodene tedaj možu svoje skrbi.

„Le počakaj, zdravilo se že napravlja. Jaz vidim in vem, kaj manjka dekletu, zato sem že skrbel, da bo naglo konec vsem njenim težavam“, reče Smrekar.

„Kaj misliš?“ vpraša žena.

„Moža jej dobiti. Vse je navedeno. V nedeljo pridejo snubit, hitro udarimo v roke in vse bode pri kraji.“

„Za križ božji! ne, le zdaj ne!“ preplaši se mati.

„Zdaj, baš zdaj!“

„Bog pomagaj! Ti si časi kakor voda! Ne da bi premislil in počakal, rineš svojeglavno dalje in se ne daš . . .“

„Nu, kaj bi pa rada? Kaj? ti ki si modrejša od mene!“ vpraša Smrekar malo razdražen.

„Dekle naj malo pozabi, kar je bilo, potlej . .“

„To že pozabi. Jaz sem s Pogreznikom govoril, obljubil sem, besede ne snem, če se vsi na glavo postavite. Tako je!“

Žena previdi, da so vsi ugovori bob ob steno metan in obmolkne. Ali skrbi se ne more od-

tresti, da bi se utegnila ta prenapla ženitev čudno raziti.

V nedeljo po polu dne pridejo trije možje v plaščih, znamenje, da so snubači, in sedejo pri Smrekarjevih okrog mize. Bil je Pogreznikov Peter, njegov oče in strijc. Domačin jim prinese vina, kruha in suhega mesa na mizo, ter govori nekaj navadnih reči o lepem vremenu itd. ž njimi. Vi-deč, da se Fránica ne pokaže v hišo, stopi ven.

Mati je bila v kuhinji, a deklica je stala na pragu. Na kamenén pokončnik naslonjena je zrla na videz brez vseh misli preko polja.

„Gostje so v hiši, dekle!“ reče oče. — „Ni spodobno, da tukaj stojiš. Pridi notri. Ali se hočeš morda malo čedneje obleči? Pojdi gori v svojo kamro, in naglo naredi. Ali boš?“

Oče je govoril prijazno in nekako mehko, hči se ni mogla ustavljati, pokimala je in šla gori po stopnicah.

Prišedši v sobico počasi odpre predél svitlo olikane omare. Oblek je bilo tu na izbiranje, dražih in prestejših, za vélike in male praznike. Časi jih je bila vesela, a denes je oko mrtvo o vsej tej lepoti; ne izbira, niti ne vé, kaj hoče. Pusti omaro odprto in sede na stol. Kakor trudna položi križem roki na kolena ter gleda v steno, kjer visi podoba žalostne matere božje.

Gori po stopnicah se zaslišijo trdi koraki, — oče v sobico stopi. Fránica vstane. Približa se jej ter jo prime za roko.

„Saj veš, Fránicka“, začne Smrekar, „da te nisem še nikdar nápak učil, nikdar ti še ne ukazal ničesa, kar bi ne bilo prav. Vselej si rada slušala, slušaj me še denes. Glej, midva z materjo te rada imava, rajši nego vse drugo na svetu, in storila sva ti, kar si želela, pa ti bova še. Ali naju imaš tudi ti toliko rada, da nama denes veselje storiš?“

Tako Smrekar še nikdar ni s svojo hčerjo govoril. Kaj znači: rad imeti, ljubiti, to je menda mož pač v srci imel, a na jeziku tega ni nosil. Ta novi glas je hčer čudno genil. Prvič, kar je bila odrastla, oklenila se je zdaj očetovega vratú, in položivši mu glavo na prsi začela jokati. Oče Smrekar jo je tako nerodno za ramo prijel, da se baš ni védelo, ali jo hoče na lahko odriniti od sebe ali k sebi pritisniti.

„Nu, kaj to? Čemú to? Jokati ne trebé! Sile ti ni in ti ne bo, če bog hoče. Pogreznikov Peter je zdolaj, ženit se je prišel k tebi, kakor veš. Jaz sem te obljubil, ker sem vedel, da me rada slušaš. Obriši solze pa doli pridi in vesela bodi. Saj potrdiš, kar sem jaz obljubil?“

Deklica ne odgovori ničesa.

„Ne bodi neumna ter ne jokaj. Mati je tudi jokala, ko smo šli k poroki; pa je vprašaj, če se jej je kedaj hudo godilo? Človek ne sme biti tako mehak. Pametna bodi in poslušaj nas, ki smo stari ter vemo, kaj je prav. Silim te baš ne, v mesnico te ne vlečem; a tega menda ne storiš, da

bi tvoj oče na sramoti ostal in besedo oporekel! — Dovolj čedno si opravljena, niti se ne trebé preoblačiti. Le takoj pridi doli. Stori mi po volji in verjemi, da se ne boš nikoli kesala. Ustavljati se ne smeš.“

Oče se obrne in duri za seboj na pol odprte pusti.

Kmalu za njim s tiho stopinjo pride mati. Žena ima resen obraz, pa hčeri se zdi, da je po nagubánem lici pod očmi sled solz.

„Kaj si res taka, da ne pojdeš v hišo? Saj ne greš v pekel! Bodi z ljudmi, govori ž njimi, ker oče tako hoče, reci že kar hočeš!“ nagovarja mati.

„Precej grem“ odgovori hči.

„Ta-le rdeča ruta ti dobro pristoji. Deni jo za vrat.“ Dekle mater molčé sluša ter se opravi vse po njenem nasvetu. Potlej gre ž njo vred po stopnicah doli in v hišo.

„Fránica pojdi pit“, pokliče ženin Pogreznikov Peter, in jej molí kupo. Deklica prime kozarec in pomoči ustna, ter odstavi svojemu namenjenemu ženinu.

„Bolj ga potegni, bolj —“ reče Petrov strijc, „saj nima kosti! Vino ti dá bolj rdeče lice in veselo srce. Pa semkaj k Petru sedi, da rečemo ktero modro ali pa dve.“

Dekle sede k Petru ter začne na videz vesel pogovor ž njim, vtikaje se tudi v pomenke, ktere sta starejša moža imela z očetom.

Po dolzih ovinkih so prišli do ženitve. Ko so se možje na kratko razgovorili, reče strijc Fránici:

„Ni potoka brez vodé, ni poroke brez žené; a kaj naša lepa nevesta poreče? Ali prikima?“

Zdaj je bilo čas odgovoriti. Njene oči se srečajo z ostrim očetovim pogledom, beseda, ki bi bila imela ženinu vse namere podreti, ostane jej v grlu.

„To sva se že midva zmenila. Pridni otroci vse potrde, kar očetje ukrenó,“ odgovori Smrekar za svojo hčer.

Potem so se jeli meniti, kedaj se bo ženitvanjsko pismo delalo, in druge potrebne reči. Fránica je nekaj časa molče sedela, a potem naglo vstala in odšla. Oče Smrekar je nevoljen pogledal za njo, in da bi jo pred gostmi in snubači opravičil zaradi čudnega obnašanja, reče: „dekle je zdaj nekoliko dlj slabega zdravja.“

XIX.

Kake tri dni pozneje mati Smrekarica jokaje reče možu: „moj bog, ti si kakor voda! Vse ob enem bi rad. Išči videl, da se to nračno ne izteče. Fránica zdaj že nič ne govori.“

„E kaj, pa bo že spet govorila, za: nič ne bo boj, saj je ženska in materina hči. Prav je,

da zdaj menj govori. Kedar jej začnó zobje izpa-dati, potlej bo klepetala po noči in po dnevi, kakor vse ve bábnice.“

„Kako se moreš šaliti s tem! Mene tako srce boli in vest mi očita, da bo ta zakon vendar prisiljen. Ti si jo prisilil.“

„Kaj nisi tudi ti privolila?“

„Jaz nikoli ne. Samo zaradi tebe in tvoje trmoglavosti jej prigovarjam. Pa jej ne mislim nič več; jaz ne morem videti, kaj trpi.“

„Nič ne bo hudega, nič. Jaz vem, da je tako vse prav. Ko bi bilo po tvoje, ne bil bi nobene reči začel. Kar sem se še kdaj večjega polótil, vselej si mi iz početka branila, potlej ko si videla, da se je dobro izšlo, potlej si molčala. Bog je že vedel, zakaj ni babam hlač dal: srčnosti ne-mate nobene, vsako reč se bojite prijeti. Le molči! Jutri pojdemo pismo delat.“

Drugo jutro sta bila dva konja v najlepši voz vprežena, in Smrekarjev brat je bil prišel v praznjej obleki, da bi za moža in za pričo pomagal pri biležniku pogodbe v ženitovanjsko pismo postavljati.

Ob tej poslednjej uri se je Fránica jela očetu ustavljati. Ni je bilo z lepa pripraviti, da bi se oblekla in šla z očetom v pisarnico.

A zdaj se oče razsrdi in reče: „moraš! Ljudi ne bomo za nos vodili. Ne vprašam te, če hočeš ali nečeš. Jaz bom videl, če boš slušala ali ne! Pokažem ti, kaj je pokorščina!“

Mati Smrekarica se je zbala te močeve jeze, hitro prijela hčer, kakor v svojo zaslombo, pod pázuho in dejala: „saj bo, saj pojde!“

Po mnogih materinih prošnjah se je Fránica naposled oblekla ter k očetu in strijcu sedla na voz.

V pisarnici pri biležniku so možje ugibali, koliko in kako bi si ženin in nevesta imovíno zaženila, kako bi otroci iz tega zakona nasledovali, in česar je še treba. Fráničin strijc je večkrat neveste vprašal: „ali ti je tako po volji?“ A ona je bila nekako mrtva; poslušala je, kaj govore in kaj zapisujejo, pa slišala ni nobene reči do dobrega. „Naredite, kakor hočete!“ to je bilo vse, kar je bilo izpraviti iz nje ves čas.

Ko je bilo pisanje in pogajanje dokončano, trebé jo je bilo zopet siliti, da je podpisala. Tako dolgo ni hotela prijeti za pero, dokler je ni oče skrivaj pomenljivo sunil in pogledal z ostrim očesom.

Ubogi Pogreznikov Peter, ki se je pogumno podkrižal na ženitovanjsko pismo, bil je že po navadi malo neroden v vedênji in v govoru; ali denes, ko se mu je največja želja jela izpolnjevati, težilo mu je še nekaj posebnega jezik in srce, ko je videl svojo nevesto tako brez vsega veselja, pobito, kakor bi je vse nič ne brigalo. Želel si je siromak, da bi bil namestu v ženitovanji rajši doma za pečjo, ali da bi vsaj to pusto pripravlj^a in pomenkovanje že minilo.

XX.

Fránica in Peter sta bila v cerkvi že dvakrat oklicana in ženitovanje se je bližalo.

Tedaj je Smrekar posebno gledal, da ni Fránica šla nikamor, kjer bi bila mogla s Štefanom govoriti. Tudi je bil mož zadovoljen, ker je videl, da si Štefan ne prizadeva k hiši priti, da se še celó umiče. Menda je sam razvidel svojo nespamet, tako je mislil Smrekar.

Fránica se o svojej ženitvi ni zmenila z nikomur. Če je kdo kaj izpraševal o tej stvari, šla je najrajša takoj od njega. Deklam in drugim je o prvi opombi ježno ukazala, naj molčé.

Bilo je precéj mrzlo megleno jutro, ko je Fránica z dvema deklama na studenci prala. Dokončavši delo dene kebel na glavo, pusti dekli še pri perilih ter ide proti dómu.

Pot od studenca de doma je držal skozi majheno hosto mladih gabrov.

Bodi-si, da se je bala pasti na pomrzlem uglajenem poti, ali da je bila vá-se vtopljena, gledala je préd-se v tla in stopala zeló počasno.

Naglo jo nekdo za komolec prime. Kakor lahka groza jo prešine, ter bitro z eno roko poprime kebel, da ne bi z glave padel, in ozrši se vidi Štefana pred seboj.

„Kaj niti soseda nisva več, da greš tako mimo mene, kakor bi bil iz devete dežele in bi se ne bila še nikdar videla?“

To Štefanovo vprašanje je bilo govorjeno z nekim tožnim pa vendar ostrim, očitajočim glasom. Deklica menda ne vé kaj odgovoriti, a obrne se v trenotku, kar žila dvakrat tréne, pogleda solznim očesom mladeniča in reče:

„Saj veš“

„Vse vem, da bo svatovanje. Vsaj povabila me boš, ne? Ali pa sam pridem, sam. Enkrat zapleševa tako, da bo vse gledalo, tako kakor se o tistej Rezki bere in o povodnjem moži. Kaj ne?“

Ta misel je bila mladeniču menda zadnje veselje, kajti z ognjenimi očmi se pripogne k njej, da bi jej videl v lice.

„In ko bova odplesala,“ pravi dalje ter oko mu zatemní, „potem nazadnje zaučemo na vasi, saj je svet širok in dolg. — Glej! (o teh besedah stisne Fránici roko, da jo zabolí) to še ni najhuje, da te jaz ne dobodem. Jaz mislim, da bi bil vesel, ko bi le vsak drugi dan mogel govoriti s teboj. A tega pa ne bom mogel videti, — vem da je greh, pa jaz si ne morem pomagati — da te bo drug imel.“

„Ne bo me imel, on ne, drug ne, ...“

„Kaj? kaj?“

A hitro Štefanu veselo upanje, ki se mu je po tem dekličinem odgovoru zasvetilo, izpodrine druga temna misel, in pozábeljši sam sebe s strahom pravi:

„Ne, ne! — Povedi, kaj ti je na mislih? Menda vendar ne“

Pevajoč žensk glas se začuje zelo blizu izmed grmovja, in preplašena izpuli Fránica Štefanu roko iz roke.

„Beži, da naju ne bi videli! Morda bova še govorila,“ reče dekle.

XXI.

Priprave za svatovščino pri Smrekarjevem Antonu so bile končane. Fránica je hodila ves čas tiho, nekako za vse neobčutljiva, okrog hiše, kakor bi se vse, kar se dela, pripravljala, govori in godí, nje ni najmenj ne dostajalo. Ljudje so med seboj z glavo zmajevali, oče je dejal, da se je hči udala, da bo zopet kmalu vesela, mati pak se je spominjala, da je bilo tudi njej pred poroko grozno težko pri srci in se je vendar pozneje vse na dobro obrnilo, in tako se je starka tolažila, če tudi se jej je hči v srce smilila in je prav pogosto jezično govorila s hčerjo o tej in onej stvari, da bi jo na druge misli obrnila.

In prišel je naposled določeni dan. Bil je molo oblačen, žalosten jesensk dan. Solnce se je sicer videlo na prepreženem obnebj, ali žarki niso bili tisti, kakor o zorênji rumene pšenice. Hladna burja je brila črez vaške vrte in poslednje hruške z drevja tresla; drdraje je hréščal majhen klepetec na najvišjei jablani Smrekarjevega vrta, počasneje

in z debelim basom pak mu je pritrkaval večji klepetec na lesniki pred Brašnjarjevo hišo.

Pa Štefan ta dan ni klepetcev poslušal, ni delal, — da niti ni hotel gledat iti svatov, ki so se pred Smrekarjevo vežo zbirali in vozove zasedali, da se k farnej cerkvi odpeljó k poroki.

Pipo, iz ktere je kadil, vrže na tla, prekorači vrt, podere plot in gre dalje ven iz vasi. Kam gre, sam ne vé.

Nad vasjo je bila hosta. Borovje in raznovrstno pritlikavo grmičje je tam rastlo. Resa je bila pokošena, tla gladka, in Štefan, ki je preko hoste koračil, z rokama na hrbtu in pogledom v tla obrnenim, gotovo ni gledal, kje bi se za steljo kosilo ali grabilo.

Leže črež nekaj hodá na tla, in dene komolca za vzglavje. Zre v nebo, enkrat poškrtno z zobmi, trikrat se prevali in popravi, a naposled spozna, da ležišče in leža ni prida, ter skoči po konci.

„Kaj delaš Štefan? I ka ne greš svatovat?“ vpraša ga stara nagubána ženica, ki je imela s trto povezano butaro suhih drv na glavi.

Štefan jej ne odgovori ničesa. Ali kakor stisne pesti in kakor starko pogleda, bilo je videti, da bi jo najrajši zadušil, zadavil za vselej.

A vendar mu starka nikdar ni bila nič žalega storila. Ženica se ga menda zboji, kajti hitro za grm zavije in odide.

Štefan se nasloni na staro brezo in gleda za

babo. Kmalu je ni bilo videti ni slišati. Začul pak se je od daleč z doline mili glas zvona farne cerkve. Mežnar vabi k sveti maši, po sveti maši bode poroka Smrekarjeve Fránice.

XXII.

Okoli farne cerkve je pokopališče. Po grobéh zelena trava raste in naznanja, da je v malej fari samo malo mrličev. Redki leseni križi spominjajo pozabljivosti tega sveta, ali morda, da tukajšnji ljudje stavljajo svojim dragim mrtvecem spominke samo v srci, ne na grobéh.

Pred cerkvenimi vrati tik vhoda na pokopališče steza stara že črvojednasta lipa svoje veje, kar jih ni poslednjo pomlad žalostno usehnilo, ter jih mežnar ni oklestil. Pod lipo stojé svatje in čakajo duhovnega pastirja, čestitljivega sivca, ki je pol fare krstil in poročil ter poznal starost in mladost svoje črede vse vpreko.

„Že gredó!“ reče eden svatov, ki se je črez zid stezal.

„Fajmošter? Prav je,“ odgovori ženinov oče.

Fránica je bila davi s svojo tovarišico še precèj zgovorna, da si v lice bledejša nego kedaj.

Ko vidi fajmoštra po kamenénih stopnicah proti pokopališču stopati, zardí se, zažari se jej oko in obrne se v stran.

„Kam greš?“ vprašata dve ženi.

„Hitro pridi, da te ne bodo čakali,“ reče druga.

Fránica izgine za cerkvijo. Vsi menijo, da je za trenotek odšla, pa da se povrne in obstopijo fajmoštra, kateri nekaj besedi s svati pregovori in potem odide v cerkev, da bi se za maševanje pripravil.

Trenotek mine, mine drugi, Fránice ni bilo nazaj.

Dve ženi, sorodnici Smrekarjevim, gresta za cerkev za njo, priganjat jo, naj hitro pride. Tam je drugi, stranski izhod iz pokopališča. Vseh treh ni bilo nazaj.

Ministrant požvenketá, orgle zapojó, maša se ima začeti, neveste ni, žen ni! — „Kaj je to?“ reče tovarišica, in še ona hoče pogledati, kaj opravljajo tako dolgo za cerkvijo.

V tem hipu prideta oni dve nazaj.

„Nikoli nikjer je ni!“ rečeta preplašeni in prestrašeni obe z enim glasom.

„Jezus! kaj je?“ vzkliknejo vse ženske.

Fráničine matere ni bilo onda. Ostala je bila doma in pripravljala za svatovščino, ter jokala, menda sama ni vedela zakaj.

Oče Smrekar je bil tam. Prebledel je, ko je slišal, da hčere ni, ustni stisnil, klobuk na oči pomeknil, in šel — iskat. Šli so malo ne vsi, ogledali povsod, klicali, in ljudje, ki so se bili na pokopališči in v cerkvi zbrali, da bi pri poroki zij

prišli so tudi, ter pomagali iskat daleč okrog in blizu, nekteri to in óno pristavljáje.

Maša se je brala, a svatje so bili vsi zunaj, tudi drugih ljudi nihče ni mislil, da bi molit šel; da še iz cerkve so vreli. Naposled je samo nekaj gluhih starih bab ostalo.

Neveste ni bilo nikoli nikjer najti ni doklicati.

„Domu je šla, domu!“ Tako so ljudje obso-dili, in tako je tudi oče Smrekar verjel.

Mož ni nobenega človeka pogledal. Sram ga je bilo in jeza ga je trla, da so ga barve spre-métale. V krčmi, kjer so bili vozove pustili, naglo je napregel in sam se v diru domu peljal. Kako bi hčer kaznoval, kako bi jo tepel, tega niti misliti ni mogel, vse je vrelo v njem.

Drugi svatje so nekaj časa zmajevali, sešli se potem v krčmi, napili se, kleli, smijali se in šale zbijali, da take poroke še niso nikoli dočakali.

Celó Pogreznikov Peter se je napil in na-posled vesel bil, da je s svojo staro teto plesal ter s petama ob tla tolkel.

XXIII.

Doma Smrekar hčere ne najde. Misli si, predno solnce zajde, sama pride, in kaj potem! Kako bi bilo oprati to sramoto! Pol imenja, vse

imenje! pa te sramote ne, tega ne, o čemer bodo treh far ljudje več let govorili.

Mati Smrekarica je okoli hiše letala in jokala na ves glas, ko je to šlišala. Mislila si je, da hčere ne bode nikdar več videla, bala se je, da si je morebiti sama kaj žalega storila, da je pobegnila, bog vé kam, in vse sosede, ki so se zgrinjale, niso je mogle utolažiti.

„K rodbi je kam šla!“ tako so se žene naposled pogovarjale, ko je nikakor ni bilo domu. Smrekarici se je to verjetno zdelo, in potolažila se je mali. Kjer je koli vedela za kako sorodno in znano hišo v obližji in daljavi, povsod je razposlala ljudi, enega tje, enega sem, da bi pozvedel, ali je Fránica tam. Vsacega je dobro plačala, vsacega je za boga prosila, naj leti, naj brž pridirja nazaj.

Iz bližnjih krajev je kmalu od vseh strani prišlo poročilo, da je ni nikjer. Neki star mož jo je videl pol ure od cerkve; potem ni živ človek več povedal, da bi jo bil videl.

Nazadnje so se vrnili vsi posli, nekteri že po noči, nobeden pa ni prinesel glasú, kakoršen bi bil ustregel.

Smrekarjeva hiša je bila dva dni kraj nesreče in žalosti. Kaj je pomagalo bogastvo, kaj denar! Edinega otroka ni bilo.

Smrekar je bil prvi dan ves divji in jezen zaradi sramote, ktero mu je hči pred svetom naredila, ker je za trdno mislil, da se je samo kam odtegnila, pa da zopet pride, potem je bil

tih, klaveren, ni govoril, ni kadil iz pipe, ni jedel. Na obličji se mu je bralo, da trpi on toliko, kolikor mati, če tudi ne joka.

Štefan, ki se je ljudem odtezal, zvedel je še le drugi dan, kaj se je zgodilo. Poskočil je, in prvi čut je bilo veselje, radost. Saj je bil ta dogodek dokaz zanj! Druga misel pak je bila: če je treba svet preobrniti in krvavo morje preplavati, najti jo moram, govoriti moram ž njo! Da bi morda več živa ne bila, kakor so nekteri drugi ugibali, to mu ni precej prišlo na misel, a vendar pozneje, in ta misel mu je bila strašnejša od sladkosti vsega veselja, kar ga je kedaj užil.

XXIV.

Dva dni je tako minilo.

Tretji dan zjutraj je prišla v Smrekarjevo hišo stara žena, prekupčeválka s kúretino, ki je iz mesta prinesla veselo, preveselo novico, da je Fránica v mestu pri tistej ženici, pri kterej je nekdej stanovala v svojih otročjih letih, ko je v šolo hodila.

In takoj za njo je prišel Štefan Smrekarjevej materi skrivaj povedat, da je dosti sveta obhodil, da je naposled zvedel in našel, kje je Fránica; da jej ni nič hudega; da bi v mestu bil rad govoril ž njo, samo upal si ni od kraja, in potem ko

je hotel, ni mu k njej priti dovolila žena, pri kateri je.

Ta vest je bila Smrekarici na veliko tolažbo.

A čudno je bilo vsem ljudem, kako je Smrekarjev Anton govoril od tega trenutka, kar je zvedel, da je hči v mestu. Poprej je bil dva dni ves žalosten, potrč in pobit; ni govoril z nikomre, ni tolažil, ni grajal plakajoče in obupne matere, ter sploh se je kazalo, da on ne more biti neobčutljiv oče.

Zdaj se vsa stvar hitro spremeni. Smrekarjev Anton je zopet stari Smrekarjev Anton, prejšnji oče svoje hčere, ko za trdno zve, da je Fránica v mestu pri ženi, pri kateri je stanovala, ko je bila v mestnej šoli. Poprej dva dni mrtvo oko zopet oživi; poprej tihi mož zopet po stari navadi in še odločneje ter jezneje začne ukazovati in prepovedovati služabnikom in domačim. Kakor je dozdaj rad na enem mestu mirno sedel in premišljal ter se samo z notranjega nemira zdaj pa zdaj genil in hodil časi tje, kamor ni bilo treba, časi sem brez namena, tako zdaj samosvestno stopa in ukazuje, — huduje se na vse, ter ženo osorno kara, če jo vidi jokati.

Smrekar in Smrekarica sta sama v izbi.

„Pojdi pó-njo!“ reče mati.

Smrekar, kateri kakor po navadi, samo jezneje, za mizo sedi ter zopet vleče iz svoje navadne srebrnokovane pipe, nekaj časa molči, a potem odgovori:

„Jaz ne!“

„Če oče ne pojde, kakov ljudski tudi ne pojde!“ odgovori mati ježno.

„Sama je zamešala, sama naj zajema!“

„To ni beseda, kakoršno božja zapoved očeta uči!“ reče mati.

„Kaj? Božja zapoved?“ — huduje se oče. —

„Baba, veš katera je četrta? Kaj je bilo meni tega treba? Zdaj bom v nedeljo od maše šel, pa bodo ljudje za menoj kazali. Pšenico bom meril, pa me bodo z nagajivostjo vprašali: zakaj je tvoje dekle od oltarja zbežalo? Ako bodem polič vina pil jaz pri eni mizi, pri drugi mizi bodo mežikali in dejali: to je tist, ki mu je hči izpred poroke ubežala! In če se stari možje na cesti doidejo, rekli bodo v pogovoru: eno dete je imel, pa še to ga je na smeh spravilo ter ga jezikom dalo; on mora velik tepec biti. — Veš, babnica, kaj je to? Vraga veš! Jaz ti povem, da dokler bodem živ in bode moj mazinec gibal, hočem biti gospodar v hiši! Kdo jo je silil k poroki? Nihče! Zakaj mi póllednjo uro to stori, da me vsak berač in vsak málhar gleda in se mi smeje, ter me je sram med ljudi iti? Pa bi šel zdaj pónjo? A potlej, kaj še potlej?“

„Ti si oče“

„Kaj oče, oče, oče! — Jaz sem bil! Ona naj bi bila hči. Zakaj ne sluša? Zakaj ne dela, kakor božja zapoved uči? Če je to storila, da je od mene pobegnila, zakaj bi jaz za njó hodil? Ona dobro

vé, kje je moja hiša; ona jo je pustila, ona naj je išče. Jaz sem oče bil, bil zmerom; a ona ta dan ni bila hči. Nikdar in nikamor je ne grem iskat!“

Te besede je Smrekar ježno in kričé govoril. Mati je dozdej pogovarjala samo tiho in jokaje; a na te poslednje besede svojega moža se postavi po konci, kakor še nikdar, kar sta v zakonu, in v najsvetejši jezi reče:

„Ti nimaš človeškega srca! Tebi se tvoj otrok ne smili, kdo se ti bode smilil? Ti imaš kamen pod prsmi. Ti si trda lesena klada in mrzel, kakor led po zimi. Bodi, kjer si in kar si, in sram te bodi vseh ljudi, ker si dejal, da te jih je sram! Jaz grem pó-njo, ker ti nečeš po njo iti, ter je nečeš za svojo hčer imeti!“

„Pojdi, saj veš kam nazaj!“ odgovori mirno Smrekar.

To pa mater v njeni ljubezni k hčeri še huje razjezi.

„Če nikoli več ne bodem videla praga, ktereга prestopaš ti neusmiljena zver, ki svojega rojenega otroka nečeš poznati“

„Pojdi naglo, pojdi!“ odgovori oče precèj mirno.

„Grem!“

Rekši vstane žena in zaloputne vrata za seboj.

XXV.

Mati Smrekarica je bila oblekla praznjo obleko, in ne pregovorivši z nobenim človekom v hiši odšla peš, da bi poiskala in videla hčerko.

Njen mož je sam sedel v hiši pri oknu na mizo naslonjen. Gledal je za njo, dokler se je za vrtom skrila. Jezilo ga je menda, ker se ni čisto nič ozrla, kajti dvakrat je počasno na čelo del široko roko in jo črez oči doli do brade potegnil, kakor bi hotel izbrisati vse, kar mu je po glavi rojilo.

Naposled se z obema komolcema v mizo podpre, ogleduje muhe, ki po mizi plešejo, in počasno pipo natlači, potem tabak nažge in kacih pet krat iz ust puhne cele megle dima proti svetemu Boštjanu, ki je na steklo napisan na steni visel na pol nag in poln puščic. Pa v pipi denes kmalu ni hotelo goreti, zato jo položi od sebe.

Nobenega dela nima v mislih, pa vendar v hiši ne more biti; ide torej ven, a kmalu pride zopet v hišo nazaj. Hlapec ga pride nekaj o delu vprašat, pa ne zve ni belega ni črnega, temuč ozmerjan mora oditi.

Tako mine dan. V mraku se Anton opravi in v naglici napreže najhitrejšo kobilu. Nihče izmed poslov si ga ne upa vprašati, kam je namenjen, niti sam nikomur nič ne pové.

Zvečer je bila služabna družina sama pri večerji, nobenega domačega ni bilo pod streho, in o nobenem se ni določno vedelo, kje je. Kar hiša stoji, kaj tacega ni bilo! Sicer je prigovor, da kader ni mačke doma, imajo miši ples, pa tu se ni uresničil. Vsi posli so Fránico radi imeli, in skrb, ali jo gospodinja in gospodar pripeljata nazaj ali ne, vezala je jezike vsem, ter prav dolgočasen in žalosten večer se jim je zdel. Še le potem se je začela govorica, ko je vélika dekla, staro dekle zmršenih las, v svetej jezi na Smrekarja, srdito žlico ob mizo zagnala, rekoč, da je vse te nesreče, katero je bog v hišo poslal, kriva samo trma gospodarjeva, ki je siroto v zakon silil. Ko je stara vélika dekla začela jokati in pastirica jej pomagati, minilo je vse življenje ter ugasnena luč je kazala, da so se razšli spat.

XXVI.

Smrekar je bil že blizu mesta došel svojo ženo, ki je peš hodila, in kakor so rdeče oči kazale, med potjo jokala. Precèj prošnje mu je bilo tréba, predno je jezno ženo k sebi na voz spravil; potem je kobilo pognal, in bila sta kmalu v mestu.

Mati ide sama k znanej ženi, kjer je Fránica nekdej, še mlado dekle, učeč se stanovala, ter jo najde bolno v postelji. Mater je v prvem hipu

utolažilo in razveselilo že samo to, ker je videla svojo hčer, ktere, kakor se jej je zdelo, že tako dolgo ni videla, zarad ktere je toliko bridke skrbi pretrpela. Mislila je, da je samo malo bolehná, da bode precej spet dobro ter da pojde ž njo in z očetom domú. Materina ljubezen se je pokazala v tem, da je ženica k hčérini postelji séla in deklico, za vročo roko jo držeč, s solznimi očmi začela karati, ker je s tem ravnanjem napravila toliko bolečine in skrbi. A ko je hčeri pogledala v obraz in videla, da je mlado lice v teh kratkih dnevih upadlo; ko je solzo ugledala v dekličinem očesu in njen čuden, proseč pogled brez odgovora; ko jej je roko na čelo položila in čutila, da je žaréče: bila je zopet sama mati, in prijala jo je druga velika skrb, kakoršno more mati imeti pred posteljo zeló bolnega edinega otroka.

Zunaj je slišala stopinje svojega moža, in gospodinja v hiši jej tudi pové, da gre Smrekar. Hitro gre ven in ustavi moža med vrati.

„Jezus, sveti Kozma in Damijan, da ne bi umrla!“ reče možu.

Smrekarju se nagubáno lice spremenení in strahóma vpraša:

„Kdo? Fránica?“

Ne čakáje odgovora, odpre Smrekar duri in stopi v sobo pred hčer. Pozabljena je bila vsa pridiga, ktero si je vso pot izmišljal, da jo bo deklici govoril.

XXVII.

Oče in mati sta ostala v mestu. Hčerina bolezen je bila vedno hujša. Zdravnik je dejal, da je jako nevarna vročinska bolezen. Po treh dneh ni deklica poznala ni očeta ni matere. Bledla je in govorila mnogo o svatovščini ter mnogo drugega. Štefanovo ime je bilo vedno vpleteno v te nevezane samogovore. Mati je bdéla noč in dan pri postelji z dvema drugima ženama, in imele so mnogo truda, da jim bolnica ne bi s postelje ušla. Smrekar je hodil vedno gledat, vendar dolgo ni mogel pri bolnej hčeri ostajati. Spal ni, niti jedel niti pil niti govoril.

Vest mu je rekla: s trmoglavostjo si sam kriv, da ti otrok umíra.

Zdravnik mu pové, da se nocoj razloči na smrt ali na bolje. Tisoč goldinarjev, dve tisoči, pol imovíne, vse je zdravniku obetal, če dá hčeri tako zdravilo, da se na bolje obrne. A zdravnik je dejal, da je zdravje v božjih rokah in v bolj ali menj trdnej naturi; da hoče vse, kar je mogoče, storiti, a da še ni gotovo, da bi se obrnilo na dobro. Deklica je morebiti v zadnjem času mnogo duševno trpela, k temu je utegnilo priti prehlajenje, in tréba se je vsemu pripraviti.

Tedaj je izgubljena!

Smrekar séde na klop v veži, kjer je z zdravnikom govoril, in sedí kakor okamenél, — ne ga pol ure, celo uro.

Njegova žena pride iz sobe. Sveti se jej nekaj upanja z obličja, ter nekako pogumno reče možu:

„Pojdi, greva!“

On je ne vpraša, kam, vstane in gre za njó. Tiho koračita po ulicah. Veselo je vse šumelo sem ter tje, ropotali vozovi, ljudje se smijali in razgovarjali, zá-nja se ni zmenil nihče, in če je po drugej strani mimo šel kak človek, ki je trgovca Smrekarja poznal od trgovstva, mislil si je: ta je srečen, ta ima!

Ko prideta do cerkve, Smrekarica zavije proti vratom, in mož gre za njo.

V cerkvi ni bilo popoldne žive duše, samo cerkovni služabnik je na velicem oltarji popravljal sveče in cvetice.

Poklekneti k stranskemu oltarju pred podobo matere bozje. V svojem življenji ta dva nista še tako molila! In vera je močna. Obema se srce olajša. Mati obriše solze ter se ozre kvišku k svetej podobi, a očetu od srca pade nekoliko težkega bremena, ter osornemu, hudemu Smrekarjevemu Antonu, možu krepke volje, uderó — morda prvič po dolzih dolzih tridesetih ali štiridesetih letih — solze po rjavem obrazu, padajóč na kamenéna tla.

„Meni nekaj govóri, da ne umerje“ pošepéče žena in vzdahne: „o Marija!“

Smrekar si z roko oči otrne in vstane. Takoj za njim vstane žena. Prekrižata se ter vrneta.

Sredi cerkve je stal človek. On se ni po njíju oziral, a ona ga nista videla, dokler sta tik njega prišla; potem sta še le spoznala Štefana in — obstala. Nekaj časa ni nobeden pregovoril, potlej reče Smrekar:

„Mladenič! ako te ima bog rad, tudi jaz te bom rad imel.“

Štefan morda ni precej vedel, kaj te besede pomenjajo, a zvedel je, ko je žena dostavila:

„Štefan, moli še ti, da bi ne umrla, potlej bo vse, vse, kar bo bog hotel!“

Ona odideta, Štefan obstane tam na mestu, kakor priklenen. Kaj je hotel? Namestnika smrt neče; rad bi bil deklico namestoval; in bil bi se zaletoval v nebesa, kakor Titani v starej pripovedki, bil bi prosil in silil in zahteval, njo otéti!

XXVIII.

Po polu noči je bilo. V hiši, v sobi pri tleh so bili okrog bolníce zdravnik z očetom in materjo. Nocoj se je imela bolezen odločiti, in čakali so.

Na dvorišči je bilo več vozov. Na enem je ležal precéj velik mlad človek v slami, s komolcema glavo podpiral in nemirno se metal sem ter tje. Vselej je glavo vzdignil, kader so kaka vrata zakričala ali se kaj družega genilo.

Iz konjskega hleva, s svetilnico v roki, pride domač hlapec, máne si zaspane oči ter tava preko dvora. Prišedši do onega voza obstane, odstopi dva črevlja, in z robato kletvijo svetilnico vzdigne, da bi si posvetil, kdo tukaj leži.

„Kaj te vrag trese, kali, Štefan? Kaj mi slamo drobiš na dragoletnikovem vozu, ter se dolgopétiš po dolzem in širocem? Rajši v hlev pojdi; moja postelja je še gorka. Jaz ne bom več smel zatisniti očesa. Denes je trženj dan, pa je treba še ovsa dobiti ter napasti in napojiti óne suhe kljuke Stržénove, ki je rekel že ob štireh napreči, — da bi ga zlodej jemal! Saj groš ti prekleto izbira in izbira, predno ga človek vidi. — Spat, spat, Štefan!“

In gledáje na zvezde, reče mršavi hlapec, svetilnico povzdignivši, kakor bi si hotel po nebu posvetiti:

„Glej, gostosévcí so že za sosedovo gredó, in svete Katarine kolesa ni že več videti. Ura je dve po polu noči tako gotovo, kakor si ti pijanega Brašnarja sin, če se ne hudúješ.“

„Mirúj in pojdi!“ reče Štefan.

„Kaj pak, kaj pak! — Povedaj mi ti rajši, ka se že tako lepo poznavá od nekđaj, s kom si se domá razprl ali stepel, da se zdaj že tri dni tako tiho in na pol skriváje potéplješ tod okoli ter si kakor Pavliha, ko je mislil, da ga je medved snel?“

„To tebi ni nič mari.“

„Vidiš ga! Ka nisva prijatelja? Ka nisem pri tvojem očetu služil, ko ti še hlač nisi znal obuvati?“

V tem hipu se duri blizu velikih vrat odpro ter v vežo stopi zdravnik, gospodinja s svetilom in Smrekarjev Anton. Štefan plane z voza ter naglo pristopi bliže. Ker je v temi stal, za to ga niso od luči mogli videti. Slišal je ves pogovor in kar je slišal ter kar je Smrekarjev razjasnjeni obraz pričal, kar so doktorjeve obljube zatrjevale, vse je bilo tako veselo, da bi bil zavriskal in poskočil: bolezen se je na bolje obrnila!

XXIX.

Več črevljev debel sneg je ležal po deželi. Od petka do nedelje je nepretrgoma šel, in drevje po Smrekarjevem vrtu je bilo vse belo. Po vejah ga je viselo po pedanj na debelo, in kar je bilo šibkejšega drevja, pripogibalo se k tlam trudno in otožno pod težo. Smrekar je stal do rogovile v snegu sredi vrta, počasi iz svoje pipe kadil ter hlapcu kazal in zapovedoval, kako je z dolgim drogom sneg ogrebatí, da se še več vej ne odčehne nego se jih je že. Zdaj in zdaj je za kakovih deset korakov pregazil, posebno s kake slive debelo sneženo breme odtresel, ali morda zamišljen z nogo sunil kakov odlomek s tega ali onega drevesa. Vse, kar se je odlomilo, smililo se mu je bolj

nego druge krati sto goldinarjev izgube, ker sadni vrt je tako rad imel, kakor konje ali pipo.

V hiši sta sedeli mati Smrekarica in Fránica. Poslednjej se je poznala še bolezen, kajti lice ni še imelo nekdanjega rdečega cveta. Od kar se je bila iz mesta vrnila, bilo je precèj izpremembe v hiši in v vasi. Kakor solnce, če ga nam temna noč zakrije, zdi se nam drugo jutro mnogo lepše in vse drugačno, tako je bila po znanem dogodku v Smrekarjevej hiši nekako vsa druga razmera med hčerjo in roditeljema. Gotovo, da je bila vso to izpremembo naredila hčerina huda bolezen in roditeljski strah, da jo izgubita. Oče namreč nikdar, niti z najmanjšo besedico, ni v misel vzel hčerinega pobega od poroke, ni jej ničesa očital; vedno je prijazneje in ljubeznjiveje govoril ž njo; da celó z družino se mu je bilo izgubilo precèj poprejšnje trdobe. Mati je hčer — to se vé še le po več dneh — opominjala, kaj je bilo tega vsega treba? zakaj ni bolj odkrito in na ravnost govorila ž njo, z materjo, da neče Pogreznikovega Petra? A vse to je bilo govorjeno z neko ljubeznijo, ki je hčeri prej izvabila skrivno solzo iz očesa nego odgovor z jezika.

Denes sedita obé, vsaka pri svojem oknu, hči šiváje a mati ima že več minut posel s tem, da bi konec utrgane niti na vretenu svojega kolovrata našla iz krotavíce ter ga zopet vdela v vreténsko uho. Ko se jej nazadnje posreči, poseže z roko po kolesu, da bi kolovrat zopet zavrtéla,

kar vendar gredóč pozabi, kajti skozi okno pogledavši na vrt reče hčeri:

„Glej, glej, s kom oče govori!“

Fránica pogleda tudi skozi okno, pa se hitro obrne; zardí se v lice ter upogne k šivanju. V snegu zunaj je stal Smrekar, na podrto staro jablano z nogo oprt, in govoril s sosedovim sinom Štefanom.

Mati se obrne od okna in začne presti, malo z glavo kimáje, kakor je nanašalo kolesno vrténje in pritiskavanje z nogo kolóvratne preslice nizdolu ali popuščavanje kvišku. Matka je gotovo med delom nekaj prijetnega premišljala, kajti gubánci po obrazu so se nekako gladili ter na obeh platéh ustnic so se po nekoliko rejenem obrazu delale dovovoljne globélce. Hči je materino zamišljenost porabila, da je zvedávo a skrivaj dva krat pogledala skozi okno na vrt, kjer je še zmerom oče s Štefanom govoril pri podrtej jablani.

„Ali sta se že kaj pogovarjala z očetom?“ vpraša napósled mati s pomenljivim nasmehom.

Hči pogleda od dela, in vpraša po malem hipci: „kaj?“

„I saj veš kaj! Malo ven pogledi!“

Deklica ne odgovori.

„Saj meni smeš povedati! Kaj nisem tvoja mati? Glej, kako bi bilo lepo in prav, ako bi mi bila vselej vse povedala! Ni še nič rekel oče?“

„Nič ne!“ odgovori dekle na pol tiho in sramežljivo.

Mati nekaj časa prede, potem ustavivši kolovrat in pretikáje kobilico reče:

„Vesela bodi in moli, da imaš tako pametnega očeta! Včeraj sva se menila; vse bo prav, in kakor je božja volja.“

XXX.

Pozneje tri dobra leta je bilo vse prav in kakor je bila božja volja; samo stari Brašnar ni več vina pil nego že poldrugo leto počival tam, kjer ga nihče ni več rabil za tožbe, pisma in mešetovanje.

Zopet je bil semánj dan v bližnjem trgu. Pred Smrekarjevo vežo je stal zopet voz za semenj naprežen, kakor o dogodkih, ki so v prvem poglavji te povesti pripovedovani. Razloček je bil samo ta, da je bil drug konj vprežen in da je pri vozu stal v delavnej obleki Smrekar ter se veselo smijal lepemu dvolétnemu dečku, ki ga je bil posadil na sedež, in kateri je lovil njegovo pipo in bič.

„Kam pojde ata?“ vpraša mož otroka.

Deček pokaže z ročico in zajéca po svojem jeziku:

„Peljal.“

„Kam se bo peljal?“

Deček je bil naučeno besedo že pozabil, in predno ga stari Smrekar zopet navadi izgovarjati:

„semenj,“ stopi iz veže mlad mož, v katerem hitro Štefana spoznamo. Ker je bil v praznjem oblačilu, ni ga dete poznalo prvo trenotje ter se je oklenilo Smrekarja, ko ga je Štefan hotel v naročaj vzeti. Smrekar se je glasno zasmijal in rekel:

„Otrok ima dedčeka rajši od očeta.“

To je veselilo tudi mlado mater, Fránico, ki je k svojemu možu Štefanu na voz sédala. V poljubu, s katerim je dete z voza poljubljála, bila je poleg materine gotovo tudi otročja ljubezen in hvaležnost k očetu.

V tem, ko je Smrekar zetu nekaj naukov dajal: kaj in kako je kupovati v semnji, komu je denarje posoditi in koga je terjati, izkušala je babica, mati Smrekarica, z raznimi zvijačami sinka od matere dobiti, da ne bi jokal, ko jo bo videl odhajati.

Star sosed, ki je šel mimo hiše, zamrmrá: „pa kako se zdaj vse rado ima in se ima!“

